

KISGRAFIKA

Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap
támogatásával

Különszám

1994

33. évfolyam

Kiadja a „KBK” Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület
(1027 Budapest, Frankel Leó út 12.)

Összeállította: dr. Lenkey István és dr. Vida Klára

Felelős kiadó: dr. Vida Klára titkár

MAGYAR EXLIBRIS-GYŰJTŐK ARCKÉPCSARNOKA

Fery Antal faragszete, X2

TARTALOM

Portrék, önvallomások, emlékezések: Dr. Arady Kálmán, dr. Csányi István,
Déry Ilonka, Galambos Ferenc, dr. Illyés Sándor László, dr. Kertész Dénes,
Kovács József, dr. Krier Rudolf, Nagy Dezső, Palásthy Lajos, dr. Petrikovits László,
Pinterits Tibor, Réthy István, dr. Semsey Andor, dr. Berei Soó Rezső, Szigeti István,
Tóthpál István gyűjtőkről

A KBK. megalakulásának 35. évfordulóján határoztuk el a küldöttekkel, hogy a KISGRAFIKA különszámában emlékezzünk meg, részben régebbi írások újraközlésével, részben frissen született írásokkal azon tagjainkról, akik gyűjtők, műértők és olykor-olykor elemzői a hazai exlibris- és kisgrafikai életnek, művészetnek.

A régebbi írások részben bemutatások, nekrológok és önvallomások, melyekben a gyűjtőszenvédély, a gyűjtőmunka, a gyűjtemény összetétele, így vagy úgy került csupán elemzésre. Az újabbak a gyűjtőtevékenységet állítják a középpontba.

Sokkal több gyűjtőről kellett volna írni, akik a maguk idején sokat tettek az ex libris gyűjtéséért és annak megismertetéséért. Sajnálatos, hogy vannak, akiknek érdemleges méltatása hiányzik, így az ő tevékenységük emlékének megőrzése a kései utódok feladata lehet.

Köszönet mindazoknak, akik összeállításunkhoz hozzájárultak, és azoknak különösen, akik írásaikkal gazdagították a tartalmat.

A már korábban publikált írások alatt feltüntetettük az első megjelenés helyét és idejét, hogy a további kutatásokat ezzel is elősegítsük.

Ez az összeállítás ösztönzés kíván lenni, hogy jelentős hazai gyűjtőink tevékenységét feltárjuk, gyűjteményüket – ha még lehetséges – megismertessük, és ha az már nincs együtt, legalább a gyűjtés motivációja ismert legyen.

Amikor átadjuk e különszámot tagjainknak, ösztönözni kívánjuk őket, hogy amíg lehet, próbálják a „nagy” gyűjtőkre vonatkozó adatokat a legteljesebb mértékig felkutatni. Az ex libris és kisgrafika-gyűjtésben – mint minden műalkotásában – valahol egyenlőségjel van a művészet és műgyűjtő között, mert egyik sincs a másik nélkül.

Gondolatainkat Clairvaux-i Bernát szavaival zárjuk:

„Gyűjteni, hogy tanuljunk,
okosság,
Gyűjteni, hogy tanítsunk,
szeretet.”

Dr. Lenkey István
Dr. Vida Klára

Fery Antal fametszete

Fery Antal fametszete, 1940

Fájdalmas veszteség érte ismét a magyar exlibris-gyűjtők táborát: 1964. november 13-án meghalt Dr. med. et phil. Arady Kálmán, a legidősebb magyar exlibris-gyűjtő. Veszteségünk annál nagyobb, mert benne nemcsak egy egyszerű gyűjtőt, hanem a két világháború közötti korszak magyar exlibris-gyűjtésének vezéregyéniségét és a régi magyar ex librisek tudós szakértőjét veszítettük el.

Arady Kálmán 1893. szeptember 5-én született Szentesen, ahol édesapja vezető szerepet vitt a város életében. Elemi és középiskoláit Szentesen végezte s ugyanott érettségizett. Hivatásul az orvosi pályát választotta s a budapesti egyetem orvosi fakultására iratkozott be, egyetemi tanulmányait azonban megszakította a világháború s tanulmányait csak az első világháború után fejezhette be.

Művelődéstörténetünk érdekes jelensége, hogy neves orvosaink között mennyi akadt, aki szűkebb szakmáján túl mint író, képzőművész, muzsikos stb. is megállta a helyét és több minőségben írta be nevét a magyar kultúra aranykönyvébe. E kettős érdeklődésű szakemberek közé tartozott Arady Kálmán is. Külföldi utazásai (Olaszország, Spanyolország, Svédország, Németország, Ausztria, Lengyelország stb.) mind jobban felkeltették érdeklődését a művészetek, főleg pedig a grafika iránt. Az ex libris iránti figyelme már fiatal korában jelentkezett, gyűjteni azonban csak 1935-ben kezdett. Már az első lépéseknél azt kellett tapasztalnia, hogy a Szent György Céh keretein belül működött magyar exlibris-gyűjtés az első világháború alatt majdnem teljesen megsemmisült s egyesület nélkül nincs mód sem az exlibris-gyűjtés felvirágoztatására, sem a magyar exlibris-művészet európai szintre való emelésére. Hatalmas agitációs és szervező munkába kezdett s Nagy József, Pinterits Tibor, a Bakonyi-nővérek, Petry Béla, Révész Kornél és Dr. Szántó Dénes közreműködésével 1932-ben megalakította a MEGE-t, a Magyar Exlibrisgyűjtők és Grafika-barátok Egyesületét. Az 1932. december 21-én megtar-

DR. ARADY KÁLMÁN (1893–1964)

tott alakuló gyűlés elnökké Lyka Károlyt, művészettörténetünk nesztorát, főtítkárrá Pinterits Tibort, ügyvezető alelnökké pedig Dr. Arady Kálmánt választotta. E tisztségét mindvégig megtartotta, egészen az egyesület 1947. március 18-i feloszlásáig.

A MEGE története szorosan Arady Kálmán tevékenységéhez kapcsolódik. A megalakulás után egymás után jelentkeztek a régi és új gyűjtők (még külföldről is, mint Adolf Kunst Münchenből!), a régi és az új exlibris-művészek, hiszen volt már kinek lapot vésni és karcolni! Az egyre szaporodó taglétszám s a MEGE 16 kiadványa – amelyeket féltő gonddal dajkált – mindig büszkesége lesz a magyar exlibris-irodalomnak. A havi klubnapok egy nagy családdá forrasztották össze a magyar exlibrisgyűjtő- és művész-tábor s a jó közösségi szellemet a közös kirándulások (Esztergom, Szolnok stb.) és közös műteremlátogatások (Vadász Endre stb.) csak erősítették. E megmozdulásokat remek alkalmi grafikák örökítették meg, amelyek ma is féltve őrzött értékei a magyar exlibris- és kisgrafika-gyűjteményeknek.

A MEGE folyóiratának, a *Kisgrafika*nak a megindítása is az ő nevéhez fűződik. A kiváló kis lap, amelyet nemcsak alapított, de ő is szerkesztett megszűnéséig, 1937-től 1944-ig élt és alapos felkészültségű cikkeivel, friss hírszolgálatával, szép reprodukcióival nagy szolgálatot tett a magyar ex libris ügyének mind belföldön, mind külföldön egyaránt.

DR. ARADY * KÁLMÁN

Vadász Endre rézkarca, C3

Arady Kálmán a szerkesztő az ex librisrel művészettörténeti szempontból is foglalkozott. A MEGE számtalan szignált, álneves, szignálatlan cikke őrzi exlibris-irodalmi tevékenységét; a MEGE megszűnése után pedig a Művészettörténeti Értesítőben, a Magyar Könyvszemlében és egyéb folyóiratokban jelentek meg exlibris-témájú cikkei. E cikkeit – amelyek majdnem mindig önálló kutatáson alapultak – alapos művészettörténeti tudás jellemzi. Mert túl ötvenedik életén arra is vállalkozott, hogy a budapesti tudományegyetemen művészettörténetet hallgasson és művészettörténetből doktorátust tegyen! Ő volt egyetlen orvosunk, aki az orvosi mellett a művészettörténeti doktorátust is megszerezte. És aki látta az „öreg diák” egyetemi indexét, az az egyes tárgyak mellett más jegyet, mint „jelest”, vagy „igen jelest” – nem talált.

Drahos István fametszete, X2

A magyar ex libris múltjának kutatása elkerülhetetlenné tette a magyar exlibris-bibliográfia összeállítását is. E munka, amely kéziratban kész, és kellő kiegészítéssel minden magyar művészettörténésznek és gyűjtőnek hasznos kézikönyvvül szolgálhatna, ugyancsak kiadásra vár.

Arady Kálmán nemcsak szabadidejét állította a magyar exlibris-kultúra szolgálatába, de annak érdekében tetemes anyagi áldozatokat hozott. A MEGE gyűjtőbora a tagdíjakból sem a kiadványok közrebocsátását, sem a folyóirat fenntartását nem tudta volna biztosítani, a hiányokat mindig ő fedezte. Sok lapot rendelt szegényebb gyűjtők részére is, hogy a gyűjtéshez kedvet csáljon. Saját lapjainak költségeiről ne is beszéljünk...

A magyar gyűjtők között Lusztig István mellett ő rendelkezett a legtöbb saját lappal. Véglegesen meg nem állapított adatok szerint saját ex libriseinek száma 140. Ezek művészei között a legjobb hazai és külföldi neveket találjuk: elég csak Vadász Endre, Révész Kornél, Radványi Gyula, Haranghy Jenő, Gy. Szabó Béla, G. Szabó Kálmán, Fery Antal, Nagy Árpád, Mak-kai Piroska, Stettner Béla, Arthur Henne, Adolf Kunst, Michael Fingesten és Vannuncini neveire utalnunk.

Exlibris-gyűjteménye kb. 40 000 darabra rúg, amelyből 12 000 db. rézkarc és rézmetszet. Külön részét képezte a régi magyar ex librisek, amely körülbelül 1000 darabot tesz ki. Magyarország mellett leginkább Svájc, Olaszország, Csehszlovákia, Észak-Amerika és Ausztrália volt gyűjteményében leggazdagabban képviselve, azonban a többi kultúrnmzet exlibris-anyaga is jelentős. A dél-amerikai és portugál ex librist, csekély művészi értékük miatt, nem gyűjtötte. Az egyes művészek közül Vadász Endre, Dra-

hos István, Révész Kornél, Adolf Kunst, Arthur Henne és Michael Fingesten majdnem teljes oeuvre-rel szerepelnek gyűjteményében.

Ami gyűjteményének feldolgozását illeti, az mintaszerűnek mondható. A hatalmas anyagot kartonokra ragasztva (bélyegsarokkal) helyezte a gyűjteménybe. Könyvalakú tokokban tartotta, nemzetek szerint; természetesen egy-egy nemzet anyaga sokszor 8–10 tokba fért csak el. Egy nemzetben belül az anyag a művészek betűrendjében, művészekben belül pedig a tulajdonosok betűrendjében nyert elhelyezést. Így bármely lapot pillanatok alatt elő tudott adni. Persze, nem kis munka és nem kis anyagi áldozat volt ebben is.

A második világháború után már csak régi magyar anyagot gyűjtött. Az exlibris-életet azonban állandóan figyelemmel kísérte s amikor 1959-ben a KBK megalakult, örömmel csatlakozott hozzá s annak vezető-

Gáborjáni Szabó Kálmán fametszete, X2

ségi tagja lett. Hivatalos elfoglaltsága, előrehaladott kora és megrendült egészsége miatt az utóbbi években már ritkán láttuk klubnapjainkon, körünk 5 éves fennállását ünneplő ülésünkön azonban még megjelent s a kórházi ágyon is örömmel hallgatta a krakkói exlibris-kongresszuson elért magyar sikereket. Akkor még nem mertük gondolni, hogy ez lesz vele a végleges találkozás.

Arady Kálmán emlékét megőrizni, áldozatkészsgét, egyszerűségét követni nemcsak baráti gesztus, de kötelesség. A szellem embere volt az egyre jobban elanyagiasodó korban; ideáljai voltak s ezek az ideálok a mi ideáljaink is. Emlékét megőrizzük mindazok, akik ismertük és barátai lehettünk, az általa rendelt válogatottan szép grafikák, a MEGE kiadványai és folyóirata pedig akkor is idézik az emlékét, amikor mi már nem leszünk.

Galambos Ferenc

(Részletek a Kisgrafika Értesítőben 1965. áprilisában megjelent nekrológból.)

Bergmann (Hollandia) fametszete, X2

Így kezdődött – egy exlibris-gyűjtő visszemlékezései

Apám egy nagyobb nyomdavállalat vezetője volt és már középiskolás koromban megismerkedtem a sokszorosító eljárásokkal és mivel engem is nyomdásznak szántak, érettségi után beirattak a bécsi Grafikai Tanintézetbe; ottani működésemre néhány megmaradt rézkarc, heliogravűröm emlékeztet. Később mégis abbahagytam ezt a szakmát és régi vágyamnak megfelelően beiratkoztam az egyetemre és orvos lettem.

Kereken 50 éve gyűjtöm az ex libriseket. Ebben a fél évszázadban, sajnos több olyan időszak volt, amikor évekre lehetetlenné vált a gyűjtés. Ez az oka annak, hogy ilyen hosszú gyűjtői ténykedés ellenére sem több a gyűjteményem, mint kb. 35 000 darab. A zivatáros időkön is sikerült mindig valahogy hiánytalanul átmenteni a gyűjteményemet.

Andruskó Károly linómetszete, X3

DR. CSÁNYI ISTVÁN (1905–1991)

Nagybátyám dr. Szécsi István, aki szintén orvos volt, a század elején külföldön élt és ott kezdett ex librist gyűjteni. Korai elhunytá után pár száz darab-ból álló gyűjteményét én örököltem és ezen az alapon kezdtem hozzá én is a gyűjtéshez. Az évek során egyre jobban megszerettem a grafikai gyűjtésnek ezt az ágát. A képzőművészetek mindig nagyon érdekelték és örömet találtam abban, hogy a cserék kapcsán létrejött levelezés révén sok érdekes és értékes ember ismeretségére tettem szert.

Mindig tiltakozom az ellen, hogy az exlibris-gyűjtést a „hobby” gyűjtőfogalom alá sorolják. A művészi kisgrafikák egybegyűjtése sokkal inkább érdemli a „műgyűjtés” megjelölést. Ennek ellenére gyűjteményemben helyet adtam minden ex librisnek, olyanoknak is, melyek talán nem ütnek meg a művészi mértéket. Végeredményben összességükben mégis jellemzői és kifejezői annak a kornak, melyben készültek.

Gyűjtési tevékenységem során mindig különös érdeklődéssel fordultam az antiknak nevezhető ex librisek felé és sikerült ezekből kb. 300 darabot megszereznem; a legrégebbiek a 17. századból származnak.

Gyűjteményemet természetesen az alkotó művészek szerint csoportosítom. Külön kezelem a magyar lapokat és külön a külföldieket. Mindkét csoportot a művészek szerint alfabetikus sorrendbe rendeztem. Természetesen mindkettőnél van egy bizonyos számú lapom, melyeknek szerzője számomra ismeretlen, ezeket átmenetileg a tulajdonos neve szerint rendezem. Gyűjteményemben minden egyes lap külön-külön egy kb. 25 × 16 cm méretű, különböző pasztellszínű Ingres-papírra van felerősítve.

Gondosan gyűjtöm a szakirodalmat is, akár könyv, akár folyóirat, akár például kiállítási katalógus és így több száz darabból álló szakkönyvtárra is szert tettem, közöttük nem egy különlegesen érdekes, ritka mű is található.

Saját ex libriseim: Andruskó (6), Bergman (1), Divi (4), Nagy István (1), Nagy László (1), Oberlander (1), Repcze (1), Tyihanovics (1), Troján (1), Urban (1). Ezen kívül természetesen igen nagyszámú duplikátumcsereanyaggal is rendelkezem, melyeket szintén igen szívesen cserélek.

Dr. Csányi István

(Megjelent a Kisgrafika 1973/3. számában.)

Buday György fametszete, X2

Szegeden egy kis lakásban egyedül, de nem elhagyatottan él egy csodálatos asszony, aki a maga nyolcvannégy évével egész korszakot képvisel a magyar exlibris-gyűjtésben, s akiben legidősebb élő társunkat kell köszöntnünk. Déry Ilonka asszony nemcsak magas kora miatt érdemli meg a tiszteletünket, de friss szelleme, a művészetek iránti változatlan érdeklődése miatt is; gyűjtőtevékenysége igényességével, ízlésével, gyűjtőkre és művészekre egyaránt kiható példamutató erejével, a hazai és külföldi művészekkel való kapcsolatai személyes kiépítésével minden magyar exlibris-gyűjtőnek ma is példaképül szolgálhat.

Déry Ilona 1886-ban született a Temes megyei Csákován. Gondos nevelésben részesült, felsőbb leányiskolát végzett és már fiatal korában kitűnt az irodalom és a képzőművészet iránti vonzódásával. Szegedre 1913-ban került, mint az egyik legnagyobb szegedi műszaki kereskedés tulajdonosának, Déry Edének a felesége. (A cég éppen az idén lenne száz éves; a városháza szomszédságában levő patinás kereskedőházban ma is műszaki kereskedés működik.) Déry Ede, aki rajongva szerette a feleségét, bőségesen ellátta anyagiakkal, hogy kedvenc passzióinak: az irodalomnak és a képzőművészetnek áldozhasson. Az értékesebb új könyvek megjelenésük után csakhamar ott sorakoztak Déry Ilona könyvespolcain, a falakat pedig a szegedi képzőművészek és grafikusok (Vadász Endre, Cóth Imre, Katona Nándor, Dorogi Imre, Buday György, Bordás Ferenc, Kopasz Márta) képei és grafikái borították be, de az ugyancsak szegedi Dinnyés Éva szobrai is helyet kaptak a lakásban. Amikor pedig megalakult a szegedi grafikabarátok csoportja, lelkesen állt soraik közé s megrendeléseivel nemcsak az akkor induló fiatal grafikus művészek (Buday György, Vadász Endre, Bordás Ferenc stb.) anyagi bázisához járult hozzá, de lapjaik külföldi cseréjével nagyban hozzájárult az akkor még fiatal, de nagyon tehetséges művészek külföldi népszerű-

DÉRY ILONKA (1886–1972)

sítéséhez is. A szegedi művészekon kívül természetesen voltak lapjai a kor jelesebb, másutt működő magyar exlibris-művészeitől is: Menyhárt Józseftől, Bajor Ágostól, Mata Jánostól, Horváth Endrétől stb. Kedves otthonában a szegedi művészek mindig szívesen látott vendégek voltak és ők is szívesen keresték fel a szellemes, minden szép iránt fogékony és a művészetet anyagilag is bőkezűen támogató háziasszonyt. Azt, hogy a két háború között Szegeden olyan grafikusok alkottak, mint Buday György, Vadász Endre, Bordás Ferenc, Kopasz Márta és olyan gyűjtők voltak, mint Bartos László (nyomdatulajdonos), Kolozs Lajos (a Szegedi Ládagyár tulajdonosa) és Lusztig István (ügyvéd, aki a második világháború alatt elpusztult, s akinek gazdag gyűjteményét később Soó Rezső professzor vásárolta meg, amely saját gyűjteményével együtt ajándékképpen az Iparművészeti Múzeumba került) – abban Déry Ilonka asszonynak, gyűjtőtevékenysége és művészetpártolása révén nem kis része volt.

Rose Reinhold fametszete

Déry Ilonka azonban nemcsak a magyar kisgrafika művészeit foglalkoztatta; igen sok ex librisét és alkalmi grafikáját külföldi művészek készítették. Igényességére mi sem jellemzőbb, mint hogy a külföldi művészek közül Hubert Woyty-Wimmer, Willi Geiger, Adolf Kunst, Nelly Degouy, Michel Fingesten, Toni Hofer, Max Kisslinger, Rose Reinhold, Sascha Kronberg, Maria Klimbauer stb. dolgoztak neki.

Százkettes, részére készített kisgrafikája között nincs egy sem, amely ne elégítené ki a legkényesebb ízlést is és ez bizony nem kevés anyagi áldozatba került. Egy-egy lapért 100-200 pengő közötti tiszteletdíjat fizetett.

Déry Ilonka a gyűjtés mellett igyekezett a művészekkel személyes kapcsolatba is kerülni. Biedermeier bútorokkal berendezett, könyvekkel és műtárgyakkal telezsúfolt lakásában és pusztamérgesi szőlőjében nem egyszer hetekig olyan művészek voltak a vendé-

de ennek minden lapja ma már muzeális értéket képvisel.

Amikor a fasizmus sötét felhői gyülekezni kezdtek hazánk egén is, Déry Ilonka gyűjteményét a szegedi Somogyi Könyvtárba helyezte letétbe és így kerülte el a pusztulást. 1944-ben egész családjával együtt deportálták s az akkor már hatvan felé járó fehérhajú kis asszony a hitleri Németország egyik bányájában nap, mint nap szemet bányászott ki a meddőhányóból. Bár maga túlélte az inferno éveit és hazakerült, szerettei-

Vadász Endre rézkarca, C3 (1934)

Bordás Ferenc fametszete, X2

gei, mint Hubert Woyty-Wimmer, Rose Reinhold, vagy az orosz származású bécsi Sascha Kronberg. Déry Ilonka neve, mint az egyik legáldozatkészebb exlibris-gyűjtő került be az európai köztudatba. Amikor Pál fia leérettségizett, jutalomképpen európai körutazásra vitte, s útjukon minden jelentősebb exlibris-művészt és gyűjteményt meglátogattak. Útjukra magyar népművészeti tárgyakat vittek magukkal és azal ajándékozták meg a meglátogatott művészeket. Ausztriában Max Kisslingernél, Toni Hofernál tisztelegtek, Bécsben pedig egy grafikusbarát-csoport adta kézről kézre őket. Megtekintették a legnagyobb exlibris-gyűjteményt is, Marco Birnholz világhíres kollekcióját, amely egy egész szobát vett igénybe. Útjukat az akkor már neves – ma pedig a világ egyik legnagyobb exlibris-gyűjtője – Gianni Mantero otthonában fejezték be, aki mindig barátja és pártfogója volt a magyar gyűjtőknek és művészeknek.

A vérbeli gyűjtő egyre ritkább; Déry Ilonka közéjük tartozott. A leggyengébb küldeményeket is elsőrendű lapokkal viszonzta, hogy még nagyobb kedvet csináljon a gyűjtéshez, maga azonban csak a legértékesebb lapokat őrizte meg. Óriási csereanyaga ellenére gyűjteménye mindössze kb. 3000 lapból állott,

nek elpusztítása valamit összeroppantott benne, amit az azóta eltelt évtizedek sem tudtak enyhíteni. Már régóta nem gyűjt ugyan, de magányába és bánatába ma is a művészet hoz néha egy kis vigaszt; a szegedi képző- és iparművészeti gimnázium diákjai gyakran keresik fel kicsiny otthonában és gyűjteményén keresztül ismerkednek meg a két világháború közötti évek kisgrafikai művészetével. A szegedi gyűjtők révén pedig ismeri a mai kisgrafikát is; ma is csak a művészetben tud feloldódni és csak a művészet szerez még a részére boldog perceket.

A fehérhajú, megtört kis asszony egyedül él ugyan, de mégis egyedül. A szegedi művészbarátok féltő szeretettel veszik körül, s ha betegsége kórházba kényszeríti, népes tábor áll betegágya mellett. Egész életében a szépség és a szeretet hatalmát hirdette és most sokat kap vissza abból a szeretetből, amelyet másokra pazarolt. Élete, a maga csendes örömeivel és nagy tragédiáival tanulság is, példa is. Ízlést, igényességet, önzetlen művészszeretetet a ma gyűjtője is tanulhat tőle. Nyolcvannegyedik születésnapjára az egész magyar exlibris-gyűjtőtábor nevében tesszük le kezébe a hála, az elismerés és a megbecsülés láthatatlan, de soha nem hervadó virágait.

Galambos Ferenc

(Kisgrafika Értesítő, 1970/705–708.)

Drahos István fametszete, X2

Az elmúlt esztendőben súlyos veszteségek érték a kisgrafikagyűjtők hazai táborát. Galambos Ferencről már hosszú évek óta tudtuk, hogy beteg, ám azt is tudtuk, hogy betegségeivel küszködve, emiatt lakásához kötötten is változatlanul „dolgozik”: levelez, cserél, cikkeket ír, repertóriumokat készít, úgy, mint a korábbi években. „A munka élteni az embert, ez ad értelmet az életnek” – nyilatkozta a *Könyvtáros* című folyóiratban, a 70. születésnapja alkalmából készült interjújában. És mi, akik közelebbről ismertük, valóban hittük, hogy a konok következetességgel végzett munkája sokáig fogja még Galambos Ferencet „éltetni”. Annál is inkább remélhettük ezt, mert hosszú szünet után a *Kisgrafika* legutóbbi számában ismét közölhetünk tőle egy tanulmányt, s ígéretet kaptunk további cikkekre is. Ezek megírására azonban nem kerülhetett sor, Galambos Ferenc 1988. szeptember 13-án elhunyt, a rendkívül sokszínű és tartalmas életmű lezárult. De nem zárult le, zárulhat le munkásságának hasznosítása, közkinccsé tétele, hiszen mindazoknak – itthon és külföldön egyaránt –, akik a magyar exlibris-művészettel bármilyen kapcsolatba kerülnek, Galambos Ferenc szakirodalmi munkásságával is meg kell ismerkedniük. (Publikációinak teljes körű feltárása immár fontos bibliográfusi feladat.)

Körünk alapító tagjára, a *Kisgrafika*, illetve elődei a *KBK Értesítő*, majd a *Kisgrafikai Értesítő* szerkesztőjére emlékezve ezúttal csak szépirodalmi tevékenységének néhány mozzanatára hívjuk fel a figyelmet. Erre egyébként legjobban éppen az általa összeállított *A magyar ex libris irodalom bibliográfiája 1920–1970* (Eger, 1972) című kiadvány utal, amely – többek között – Galambos 189 publikációját sorolja fel, természetesen csak az 1970-ig megjelenteket. Nemcsak lapunkat szerkesztette 1962-től 13 éven keresztül, hanem ő szerkesztette a mai magyar exlibris-művészet egyik leg többet használt kézikönyvét, az 1969-ben napvilágot

GALAMBOS FERENC (1910–1988)

látó *Kisgrafika* Barátok Köre jubileumi évkönyvét is. Mindemelllett a magyar kisgrafikát itthon és külföldön egyaránt reprezentáló számos mappához írt bevezetőt, művészéletrajzokat, különböző kiállítási katalógusokhoz ismertetőket, önállóan is megjelenő kismonográfiákat. A magyar kisgrafika megismertetése érdekében számos cikket írt az olasz, spanyol, portugál, dán, holland folyóiratokban. (Dániában magyar vonatkozású könyvei is megjelentek, többek között az előbb említett bibliográfiájának első változata is.) Széles körű kapcsolatai, rendkívüli tájékozottsága és fogékonysága révén legalább ugyanennyit tett a külföldi ex libris hazai megismertetéséért is. 1980-ban mesélte nekem: a világ minden táján élő művészekkel, gyűjtőkkel évente kb. 300 levelet szokott váltani (nem számítva az ex libris csereküldeményeket), így nem csodálhatjuk, hogy olyan áttekintéssel rendelkezett az ex libris világáról, amely méltán avatta őt annak nemzetközileg megbecsült tudósává. A tudós kifejezés ebben az értelemben a művészi értékeket felismerő, értelmező és elemző művészettörténészi magatartást is magában foglalja. Bizonyára ez a különleges képessége is hozzájárult ahhoz, hogy számos hazai grafikusművész figyelmét ő hívta fel az ex libris sajátos kifejezé-

Varsányi Pál alumíniummetszete, X5

si lehetőségeire. Szívesen karolt fel és biztatott minden tehetséget, lett legyen az illető kezdő, a sokszorosító technikával csak ismerkedő „amatőr” alkotó: bírázataival, cikkeivel megerősítette bennük ezt az alkotói szándékot, hosszabb távra is megnyerve őket az ex libris ügyének. Ahhoz, hogy a kisgrafika ismét népszerűvé váljon a hazai művészetben, jelentősen hozzájárultak azok a kiállítások is, amelyeket kezdeményezésére és közreműködésével az 1960-as évek elején az Országos Széchényi Könyvtárban rendeztek. Nem kis szerepet játszottak ezek az első tárlatok abban, hogy a kisgrafika azóta otthonra talált már a kisebb művelődési intézményekben, könyvtárakban is.

Sokáig sorolhatnánk még, hogy mi mindent tett Galambos Ferenc az ex libris-kultúra érdekében, ám úgy vélem, hogy ez a vázlatos megemlékezés sem lenne teljes, ha nem szólnék közérdekű tevékenységének egy másik területéről. Ha Galambos Ferencről bárki tájékozódni kíván a legfontosabb kézikönyvekben, furcsa módon nem a művészettörténeti, hanem az *Új magyar irodalmi lexikon*ban talál róla adatokat. Kiderül, hogy fiatal korában verseskötete is megjelent, s hogy irodalomtörténeti, esztétikai, bibliográfiai cikkeket publikált, szerkesztésében jelent meg a *Nyugat* című folyóirat repertóriuma. Kevesen tudják róla, hogy az ex libris-sel való foglalkozás mellett másik fontos munkaterülete a különböző régi folyóiratok, újságok rendszerezett tartalommutatóinak, repertóriumainak az összeállítása volt. Több mint félszáz ilyen repertóriumot készített, többek között a *Vasárnapi Újság*ét is, amely több mint 2000 oldal terjedelmű. Sajnos ezek a művei nem kerültek kiadásra, de hozzáférhetőek az

Országos Széchényi Könyvtárban, a tudományos kutatás nélkülözhetetlen segédeszközei. Mindez azért is különösen érdekes számunkra, s immár az utókor számára, mert Galambos Ferenc e műveinek zömét is a főhivatású (jogtanácsosi) munkája mellett állította össze. Hallatlan munkabírása, szorgalma, puritán életvitele meghatározó volt abban, hogy valóban sokszínű, rendkívül gazdag életművet hagyjon maga után: a hazai művészettörténet mellett az irodalom- és művelődéstörténet egyaránt hálával tartozik neki. Kövrünk tagjai – a gyűjtők és alkotók – nevében fájdalommal búcsúzunk Tőle.

Arató Antal

(KISGRAFIKA 1988/3/2–5)

Perei Zoltán fametszete, X1

Andruskó Károly fametszete, X2

Varga Mátyás fametszete, X2

Stettner Béla linómetszete, X3

Gyűjtőink arcképcsarnoka mindegyre teljesebbé válik ezen a rovaton keresztül. Olvashattuk fiatalabb és idősebb, különböző életpályákon működő tagtársaink vallomását önmagukról, gyűjtőtevékenységükről, gyűjteményükről. Sokaknak a távolmaradását hiányolhatjuk, de ez a rovat tulajdonképpen soha nem ér véget: miközben szóhoz jutnak a kisgrafikákat már hosszabb idő óta kedvelő és gyűjtő műbarátok, egy új gyűjtőnemzedék nő fel. Nekik is lehetnek figyelemreméltó szempontjaik, módszereik, amelyek érdekesek, sok esetben pedig éppen tanulságosak lehetnek gyűjtőtársaiknak.

Az idősebb generációhoz tartozik *Dr. Illyés Sándor László*, vezetőségünk érdemes tagja, hazai gyűjtőink Nestora. Sokan nehezményezték már, hogy ő még nem tette le a garast a gyűjtők fórumán. Közszeretnek és megbecsülésnek örvendő Laci bátyánk azonban szerfelett nehezen nyúl a tollhoz. Beigért cikkeit, beszámolóit sokszor csak többszöri erőyes sürgetésre tudtuk megkapni és aki ismeri a szerkesztés keserveit, el tudja képzelni, hogy egy késve beérkező cikk milyen kínos helyzetet tud teremteni. De ahogy az írás mondja: „A lélek kész, de a test erőtlen...” Ezért felterestük Laci bácsit otthonában, elbeszélgettünk vele gyűjtőmúltjáról, régi gyűjtőkről, gyűjtő-körökről. Szavait papírra vetettük, ahogy az itt következik.

– A harmincas évek legelején találkoztam először a kisgrafikával. A családi eseményeket: eljegyzést, házasságkötést, születést, évfordulókat bejelentő, jókívánságokat közlő és azokat megköszönő ötletes, művészi kivitelű grafikai alkotások felkeltették érdeklődésemet. Nagyon tetszett nekem az, hogy a művészi köntös hozzájárul az esemény és közlés továbbéléséhez és később is kedves emlék, kellemes visszaemlékezés eszköze lehet. Egy szép, művészi grafikát senki sem dob a papírkosárba és az nem osztozik az egyszerű nyomtatott értesítések legtöbbször sorsában. A Múzeum-körúton működött annak idején a jól ismert

DR. ILLYÉS SÁNDOR LÁSZLÓ (1906–1978)

Lantos-féle antikvárium, amely negyedévenként közleményeket adott ki. 1933-ban az egyik számban olvastam a Magyar Exlibris Gyűjtők Egyesületéről, az 1932. december 21-én alakult MEGÉ-ről, amely minden szerdán tartotta rendes összejöveteleit a Múzeum-kávéházban. Felvettem a kapcsolatot *Pinterits Tiborral*, a MEGÉ főtítkárával, aki meghívott az egyesület összejövetelére. *Lyka Károly* volt akkor az elnök, *dr. Arady Kálmán* pedig az ügyvezető alelnök. Úgy velük, mint a többi taggal, szívélyes baráti kapcsolat alakult ki. A művészek közül *Haranghy Jenő*, *Szűcs Pál*, *Petry Béla*, *Bajor Ágost*, *Balázsszfy Rezső*, később *Vadász Endre*, *Németh Nándor*, *Török János* járogattak el az összejövetelekre, vidékről pedig gyakran felrándultak *Drahos István*, *Radványi-Román Károly*, *Patay Mihály*, de rajtuk kívül is még sok más művész megfordult a szerdai találkozón.

A tényleges gyűjtésem kezdetét a *Németh Nándor* által készített első lapom jelzi; 1933-ban készült, cserkész-témájú és később is különös szeretettel gyűjtöttem az ilyen tárgyú grafikákat. A Cserkész Szövetség Budapestet magábafoglaló I. kerülete tisztii fegyelmi bíróságának voltam tagja és részt vettem minden cserkészmegmozdulásban, ez indokolja a téma iránti előszeretemet, és azt, hogy ex libriseimen és alkalmi grafikáimon gyakran szerepeltetem a cserkész-szimbólumokat. Mintegy 350 lapot cserélek, ezek közül több mint 200 készült a saját nevemre. A grafikák legnagyobb része alkalmi lap. Minden alkalmat megragadok a családi grafikák népszerűsítésére, ebben a vonatkozásban teljesen egyetértettem a MEGÉ kiadási programjával, amelyben gyakran szerepeltek alkalmi grafikákból összeállított mappák. Jóval később a KBK-ban is tartottam előadást „Kisgrafika a családban” címmel.

A harmincas évek derekán bekerültem a MEGÉ tisztikarába, ahol sorban viseltem a felügyelőbizottsági tag, pénztáros, titkár, végül az alelnök tisztségét. Ez utóbbit a MEGÉ 1947. február 27-én történt feloszlásáig viseltem. Érdekes háborús emlék volt számomra katonai szolgálatot teljesítő német művészek látogatása, akik többek között *Fingesten* lapjait is nézegették és elismeréssel adóztak művészetének, jóllehet a náci Németország őt is feketelistán tartotta. A MEGÉ tagjai a háború után is összejöttek egészen az egyesület feloszlásáig, de természetesen ebben az időben gyűjtőletről nem lehetett beszélni.

Tizenkét évnek kellett elmúlni, amíg a magyar kisgrafikabarátok tábora újból megszerveződött. *Réthy István* és *Stettner Béla* osztoznak a dicsőségben, hogy munkájuk következtében a MEGÉ jogutóda, a Kisgrafika Barátok Köre megalakulhatott. Ennek kezdettől fogva (1959. április 25.) tagja vagyok és az új körben Soó pro-

ILLYÉS S. LÁSZLÓ KÖNYVE.

Moskál Tibor rézkarca, C2/C5

fesszor elnök mellett alelnöki minőségemben működtem. Azóta már a harmadik elnököt szolgálom ki.

Résztveszek a KBK minden megmozdulásában, a vidéki gyűjtőtálalkozókon és 1970 óta nemzetközi exlibris-kongresszusokon Budapesten, Helsingörben és Bledben. Cegléden egy Fingesten-kiállítást is rendeztem, ahol mintegy 200 lapot mutattam be. Ezt a kiállítást iskolák is megtekintették. Még 1932-ben kerültem Dr. Pallay Aladárnak, az olasz követség akkori jogtanácsosának irodájába, nála dolgoztam egészen 1959. márciusáig. Az ő révén számos olasz művészi kapcsolathoz jutottam és főnököm is bekapcsolódott a kisgrafika-életbe.

Török János rézkarca, C2

Dániel Viktor rézmetszete, C2/C5

Gyűjteményem rendezéséig negyvennégy év alatt nem tudtam eljutni. A grafikák megszámlálásához sem időm, sem erőm nincsen. Lehet tízezer, de lehet tizenötezer is. Még a legjobban Török János és Michel Fingesten művei vannak rendbeszedve. Ez utóbbi 550 darabbal Magyarországon a Soó-féle legnagyobb Fingesten után következik. Külön kezelem a cserkész- és jogász-témájú lapokat, de ezeknek a rendezése is hátravan még. Most már újabb cserekapcsolatokat nem kezdeményezek, csak a régieket akarom ápolni és főleg a kapcsolatokkal együttjáró barátságokat. 1976-ban töltöttem be a hetvenedik életévemet, ebből az alkalomból több művészbarátom alkalmi grafikával is megtisztelt. Befejezésül csak annyit, hogy szeretném még sokáig szolgálni a magyar kisgrafika ügyét.

Feljegyezte Semsey Andor

(Megjelent a Kisgrafika 1977/1. számában)

Nagy Árpád Dániel rézmetszete, C2/2

Fery Antal fametszete, X2

Hogyan lettem exlibris-gyűjtő?

„Szolgálati érdekből Cibakházára, hatósági állatorvosi beosztásba áthelyezem” – szölte a kézbesített határozat. A térkép nyújtott kezdetben támogatást ennek a községnek a hollétéről, ahol közel 20 éve élek, dolgozom és szenvedélyesen gyűjtök.

Röviddel ideköltözésem után ismerkedtem össze – az azóta elhalt – idősödő özvegyasszony szomszédommal, aki férje – Staibl Andor – elhalálása után került Cibakházára. A művészetek és a könyv szeretete jó szomszédokká tett bennünket. Fényképek, régi emlékek, visszaemlékezések közepette akadt kezembe egy 1936-os keletű rézkarc kisgrafika, mely igazolójege volt arról, hogy Staibl Andor úr a MEGE tagja. Ez indította meg először csak kíváncsiságomat, majd érdeklődésemet.

Az özvegy – látva ezt – lelkesen pakolgatta az asztalra a kartondobozokat, mappákat, tömött borítékokat, melyek az elhalt férj azóta porosodó gyűjteményét tartalmazták.

Szabad időmben mind sűrűbb látogató lettem, míg nem a lelkesedés rám is átragadt.

Néhány év után Staiblné (akiről később azt is megtudtam, hogy Csiky Gergely unokahúga) szeretetothonba költözött és úgy látta, hogy nálam a gyűjtemény jó kezekben lesz. Így került a tulajdonomba.

Nem sokkal ezután – 1960 tavaszán – ismerkedtem meg Szentesen a Drahos családdal, akikkel tartós baráti kapcsolatunk alakult ki. Ez véglegesen átalakította bennem a gyűjtői szimpátiát gyűjtői szenvedéllyé.

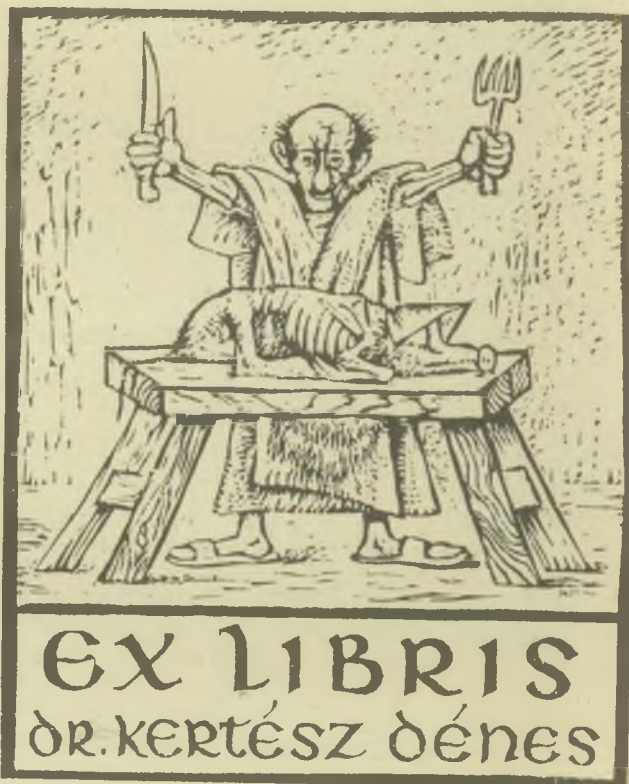
Beiratkoztam a KBK-ba, néhány alkalommal résztvettem a köri összejöveteleken, kaptam cserecímeteket és lassan szaporodó lapjaimmal megkezdtem az aktív gyűjtést.

DR. KERTÉSZ DÉNES (1930–1993)

Bővült a csereforgalom és ezáltal gyűjteményem. Kezdetben mindent összegyűjtöttem. Később válogattam, szelektáltam és csak azokat a lapokat soroltam gyűjteményembe, melyek témájában és művészi kivitelében megfelelőnek találtam. Ebben a legnagyobb segítséget Drahos Istvántól kaptam, aki megtanított a művészi igényességre.

Az ex libris mellett gyűjtöm az alkalmi grafikát is, valamint a nagyobb méretű grafikai lapokat és az exlibris-irodalmat. Csak eredeti nyomatot gyűjtök, klisé nem.

Szép számmal szaporodott saját lapjaimnak száma is. Cserelapjaim száma bővült a nem gyűjtő barátaim nevére készült, ill. általam készíttetett lapokkal is. Így 22 Drahos-cserelapom gyűlt össze. Ezeken kívül Andruskó K. (3), Fery A. (7), Frolov (1), Gácsi M. (4), Ivenszkij (2), Kalasnyikov (1), Kékesi L. (2), Kertes-Kollmann J. (14), Menyhárt J. (1), Németh N. (1), Póka Gy. (1), Sáros A. M. (1) és Tempinszky I. (2) készített nevemre lapokat.

Sáros András Miklós linómetszete, X3

Ennek a csereanyagnak köszönhetem, hogy gyűjteményem kb. tizenötezer lapból áll, ezekből eddig tízezer darabnál többet dolgoztam fel. A feldolgozás ill. rendszerezés munkáját nemzetek, ezen belül művészek szerint végzem. Nagyméretű mappákban tartom a fehér műszaki rajzlapra felragasztott grafikákat, paszpartúrozva, ablakos keretben. Egy lapra – a mérettől függően – 4–10 grafikát helyezek el.

Kivételt képeznek ez alól a lírai vonatkozású ex libriseim, amely a külön gyűjtési ágam, más rendszerezéssel. Ezeket könyv alakban dolgoztam fel a következő módszerrel: az összehajtható lap egyik oldalára az ex librist ragasztom fel, a másik oldalra pedig az ex librisre vonatkozó, azzal szoros kapcsolatban lévő verset gépelem le. Pl.: Buday Györgynek Radnóti Miklós nevére készült könyvjegye – Radnóti Miklós: Estefelé (Fametszet Buday Györgynek, vagy Drahos István Ex 1. Dr. K. D. op. 577 – Radnóti Miklós: Levél a hitveshez és Baranyi Ferenc: És költő volt, igen (R. M. emlékére).

Ezen belül összeállításom a kisgrafika gyűjtését másik szenvedéllyemmel, az irodalommal és ezen belül is a lírával kapcsolja szorosan és zárt egységben össze.

Kertes Kollman Jenő horganymetszete, X5

Talán a könyv szeretete alakította ki másik gyűjtési témámat is: közkönyvtárak és közületek könyvjegyei. Ezen gyűjteményemben a maiak mellett több múlt századbeli lap is szerepel.

Arra a kérdésre válaszolni, hogy kik a kedvenc művészeim? – teljes meggyőződéssel, úgy érzem, nem tudok.

Kedvenceim a témagazdag (nem témazúfolt), aktív kifejezőképességű, érzékelhető mondanivalót tartalmazó grafikai lapok, függetlenül attól, hogy ki a lap készítője. Ezt sok esetben megtalálom a nem ismert, vagy még meg nem ismert alkotók lapjain és nem minden esetben a joggal és megérdemelten élvonalba rangsorolt sok, ill. többmunkájú művészek metszetein.

A gyűjtés, a rendszerezés, a rendezés és az esetleges témánkénti feldolgozás számomra a legteljesebb kikapcsolódást, fárasztó munkám utáni megpihenést, az oldódást jelenti.

Úgy érzem, a kisgrafika-gyűjtő az, aki elmondhatja, hogy cserekapcsolatai révén egy olyan baráti kört és együttműködést tud határokon belül és túl kialakítani, és magáénak mondani, mellyel mások nem rendelkeznek. Ugyanakkor megismerjük más népek művészetét, kultúráját és ezzel párhuzamosan terjesztjük sajátunkat is. Nagyjainkról készülő emléklapok, az évfordulók és hazai események kapcsán készülő grafikai lapjaink, ex libriseink sok esetben elsőként tudósítják nemzetközileg érthető kifejezőmódjukkal a külföldi érdeklődőket, cseretársainkat.

Dr. Kertész Dénes

(Megjelent a Kisgrafika 1973/1. számában)

Kékesi László linómetszete, X3

Kékesi László linómetszete, X3

Közel a nyolcvanadik életévéhez, 32 év aktív ex libris- és kisgrafika-gyűjtő múlttal, és másfél évtizedes gyűjtő-életet, barátságot teremtő szervező munkával a háta mögött, tettük fel kérdéseinket és kértük, hogy tekintsen vissza válaszában az eddig megtett útra.

1915. február 28-án születtem Nagykanizsán. Apám különböző cégeknél dolgozott, mely munkakörök azzal

KOVÁCS JÓZSEF: „AKI EX LIBRIST GYŰJT, AZ CSAK JÓ EMBER LEHET”

A Pécsi Kisgrafika Barátok Egyesületének titkárával, Kovács Józseffel beszélget Imolay Lenkey István

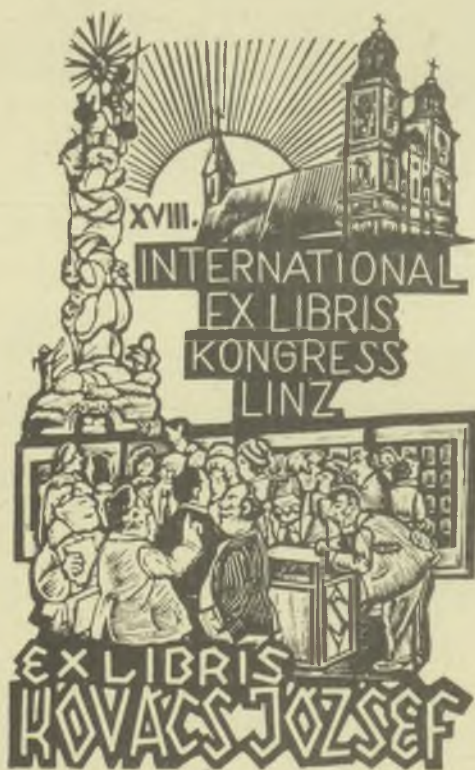
(Részletek)

jártak, hogy Győrből Budapesten át Debrecenig és onnan Szentlőrincig nagyon sok helyen megfordultunk. Tizenhárom éves koromra Szentlőrinc lett az állandó lakhelyünk. Vonattal jártam be naponként Pécsre, a Tais nyomdába. Itt lettem könyvkötőtanuló. A négy évi tanulói idő alatt a könyvkötés fortályai mellett megismerkedtem a könyv-, írószér- és nyomtatványkereskedéssel, mert a nyomdához tartozott egy üzlet is. Később, kulturális tevékenységként közkönyvtárat is alapítottam, ami az államosításig működött...

Aztán a pécsi Szikra Nyomdában kaptam állást és hosszú ideig naponként jártam be Szentlőrincről. De a feleségem is a nyomdában kezdett dolgozni és szép lassan beköltöztünk Pécsre. Én 1978. február 28-ig dolgoztam a nyomdában, azóta nyugdíjas vagyok.

– A szakmád, a nyomdában végzett munkád mind hozzátartozik ahhoz, amiről valójában beszélgetni szeretnénk. A kérdés: mikor és hogyan találkoztál az ex libris-sel, a kisgrafikával?

Tanulóéveim alatt láttam először a könyv belső támlájára ragasztott grafikai lapokat. Az újra kötendő könyvekben. Ezeket kiáztattam és eltettem. Barbarizmus, – mondhatja a könyvgyűjtő. Igaza lehet, de nekem így kezdődött a grafika tolmácsolta szépség felfedezése, szeretete és későbbi tudatos gyűjtése. Viszonylag későn,

Soós Zsigmond fametszete, X2

Ürmös Péter linómetszete, X3

Andraskó Károly linómetszete, X3

a hatvanas évek elején készítette az első nevemre szóló ex librist Kertes-Kollmann Jenő, aki Bonyhádön élt.

– 1959-ben Budapesten megalakult a Kisgrafika Barátok Köre. 1962-ben Pécsen megalakult a vidéki gyűjtőkör. Ki kezdeményezte és hogyan jutott tudomásodra?

Szentesi Flórián kezdeményezte. Én őt korábban is ismertem. Többeket is invitált levelezőlapon. Valójában már 1961 ősztől kezdtünk összejárni. Majd a múzeumban rendezett, tagtoborzást célzó kiállítás keltette fel az érdeklődést többekben e műfaj iránt. 1962-ben még nem volt állandó helyünk. Találkozónk a sétatéri kisvendéglőben, a Százéves borozóban zajlottak. Négyen-öten jöttünk össze: Hetey Ottó, Kopár Lajos, Szentesi Flórián, Varga Antal, Dravecz József és én. Itt cserélgettük lapjainkat is. 1962 tavaszára papírforma szerint már 35–40 tagunk volt és Szentesi Flóriánnak sikerült állandó helyet szereznie a Technika Házában... Később beválasztottak a választmányba, majd vezetőségi tag lettem és 1979-től vagyok titkár. Ekkor váltottam fel Szentesi Flóriánt, akit tiszteletbeli elnöknek választottak meg.

– Neved és titkári munkád összekapcsolódik azzal az aktív kiállítási programmal, amely részben a Művelődési Házban, részben a POTE Galériában valósult meg.

A Művelődési Házban az első évben – havonkénti váltásban – bemutattuk az európai exlibris-művészeket: Ausztriával nyitva a sort és Svédországgal zárva. Természetesen az Európán kívüli alkotások is helyet kaptak a későbbiek során, és lehetőséget egyéni bemutatkozásra a pécsi művészek. A kialakult szokás szerint 4–5 kiállítást rendeztünk évente. A POTE Galériában eddig 16 alkalommal mutatkoztunk be. Első sorban bélyegtervezőink ex libriseit mutattuk be. Ez a sorozat a bélyeggyűjtők kiállításaihoz kapcsolódott, az orvosnapok alkalmából. De itt rendeztük meg a környezetvédelemhez kapcsolódó *Növények és állatok az ex librisen és kisgrafikán* című bemutatónk is.

– Az 1980-as évek elejétől dédelgetett és tervezgetett elképzelésem, a Duna-menti ex libris- és kisgrafika-gyűjtők és művészek találkozója 1991-ben valósult meg. Pécs és Mohács vállalta az első találkozó rendezését. Mi volt ezzel a céld és törekvésed ösztönzője?

Arra gondoltam, hogy a FISAE-kongresszusok közötti években jó lenne találkozni azokkal a gyűjtőkkel és művészekkel, akik a nyolc országon átfolyó, mintegy 2800 km hosszú Duna két oldalán élnek és dolgoznak. Egyfelől, hogy jobban megismerjük egymást, másfelől, hogy összekötő legyen e folyó az ex libris művészei és gyűjtői között, bárhol élnek. Elképzelésem megvalósult, és az osztrák és szlovák gyűjtők már folytatják is.

– Szeretnék faggatni a gyűjtésedről is. Kit és mit gyűjtesz?

Ex librist és kisgrafikát, minden művészt és minden technikát. A klisé is. Annak ellenére, hogy Galambos Ferenc a kliséről készült nyomatok gyűjtőiről a hetvenes években elmarasztalóan írt. Vannak művészek, akik ex librist csak rajzban készítenek. Hogy csak egyet említsek: pl. Martyn Ferenc. Szükséges, hogy ebben a formában csereanyag lehessen. Legszívesebben az eredeti rajzot teszem el, de akkor csak nekem van meg és másokhoz nem juthat el. Természetesen, mint minden igényes gyűjtő, én is a nemes technikák híve vagyok: réz-, fa- és linómetszeteké.

– Nevedre hány ex libris és grafika készült ebben a három évtizedben?

Mintegy száz darab.

– Vannak-e kedvenc művészeid?

Fery Antal, Kékesi László, László Anna, Nagy László Lázár, Ürmös Péter, Takács Dezső és Bálint Ferenc lapjait gyűjtöm a teljesség igényével. A külföldi művészeket válogatás nélkül, hogy megismerhessem, a határainkon kívül milyen ex librisek készülnek. A fiatal nemzedékből Ürmös Péter munkái állnak hozzám közel.

– Milyen rendszer szerint tárolod a gyűjteményedet, amely széles körű levelezéssel több mint három évtized alatt lett a tulajdonod?

Nemzetenként, dobozokban és iratgyűjtőkben helyezem el, a művészek ábécé-sorrendjében.

– Hogyan látod a magyar exlibris-gyűjtés jövőjét?

Szomorúan nézek előre. A gyűjtők tábora egyre jobban előregedik. Szükség lenne egy olyan országos találkozóra, ahol szülők és gyermekek, nagyszülők és unokák együtt lehetnének az ex libris és a kisgrafika körül. Vannak-e ilyenek?

– Kikkel cserélsz szívesen?

Mindenkivel. Minden exlibris-gyűjtőt szeretek és barátomnak tekintek. Aki ex librist gyűjt, az csak jó ember lehet!

Moskál Tibor fametszete, X2

Fery Antal fametszete, X2

Ha valaki most megkérdezné tőlem, hogyan lettem gyűjtő és melyek a legkedvesebb ex libriseim, így válaszolnék: előbb lettem ex libristulajdonos, mint gyűjtő.

Első lapomat Dr. Bordás Ferenc készítette, még orvostanhallgató korában, aki családjával együtt, mint vagonlakó került Szegedre a huszas évek elején Temesvárról, ahonnan a trianoni békekötés után a románok, sok százezer társukkal együtt kiutasították őket. Édesapja vasúti tisztként a MÁV-hoz került, ő meg öccsével együtt itt végezte középiskoláit, majd beiratkozott a Kolozsvárról áttelepült I. Ferenc József Tudományegyetem orvosi fakultására. A háborút követő nyomorúságos években Szeged lakossága nyaralási gondjait úgy oldotta meg, hogy az újszegedi Felsőtiszapart mentén, az árvízi fűzesek között strandtelepeket hozott létre. A strandszomszédság révén kerültem ismeretségbe Bordás Ferivel, és amikor megtudtam, hogy medikusként ex librist is készít, rendelttem tőle egyet. Amikor a kívánt téma iránt érdeklődött, ezt mondtam: az Élet Vándora! Ezzel azt akarom kifejezni, hogy mindnyájan vándorok vagyunk az életben, akik vagy tudatosan törekszünk egy cél felé, vagy csak sodródunk, de mindnyájan mozgásban vagyunk. Ezt a képet véste ki Bordás Feri és nyomtatta ki az Ablaka nyomda ezer példányban, még ma is van belőle. Azóta 59 év telt el, de most is jó és kifejező lapnak tartom. Amikor készült, 1936-ban még nem tudtam, hogy az ex librist nemcsak a könyvekbe lehet ragasztani, hogy jelezze a könyv tulajdonosát, hanem egyúttal a gyűjtés és csere tárgya is.

Negyven évvel később tudtam meg – amikor nemcsak ismeretségbe, hanem barátságba is kerültem Kopasz Mártával –, hogy abban az időben, amikor lapom készült, Szegeden a Hungária Kávéházban létezett egy ex libris-asztaltársaság, tagjai szegedi ügyvédek, orvosok, vállalkozók voltak, akik meghatározott időben törzsasztaluk mellett mutatták be egymásnak legújabb lapjaikat, számoltak be csere-levelezésük eredményeiről és cseréltek egymás között. A legna-

DR. KRIER RUDOLF: HABENT FATA SUA NON SOLUM LIBELLI, SED ETIAM EXLIBRISQUE

(Nemcsak a könyveknek van történetük, de a könyvtulajdonjeleknek is)

gyobb gyűjtő Déryné Ilonka néni volt, akinek Vadász Endre, Kopasz Márta, Bartos László és a pesti művészek mellett elsősorban osztrák művészekkel is volt kapcsolata, mint Kislinger, Woyty-Wimmer a későbbi professzor, Rose Reinhold stb. Ez utóbbiakat pusztamérgesi szőlőbirtokán is nyaraltatta, s ezért a köszönetet a szavakon kívül ex libris formájában kapta meg. E gyűjtői korszaknak a második világháború vetett véget.

Második kedvenc lapom tulajdonképpen az 5. sorszámú, amit a Tisza 1879. március 12-i, Szeged várost romba döntő árvizének századik évfordulójára készített Kopasz Márta, és a hullámokból újjászületett városról emlékezik meg. Az újjáépített város öt évvel később új fiakat csalogatott magához. Nagypám, aki 1880 óta az aradi várban állomásozó közös gyalogezred tiszt egyenruházati egyletének szerződéses szabója volt, szintén vállalta az áttelepülést. Szegeden több ideiglenes lakás után a Margit utca 32. sz. alatti magasföldszintes házba költöztek, itt született apám, három húga és még egy öccse. Mint új házasság, a szüleim is itt laktak, s így lettünk szegediek. Azóta vesz részt családom a város életében, viseli annak sorsát és sorsának terheit.

Nagy László Lázár fametszete, X2

Következő, harmadik kiemelkedő lapom a 11. sorszáma, amely a Nemzetközi Vöröskereszt tiszteletére készült és a ceglédi mester, Nagy László Lázár alkotása. Az ex librisre azt mondják: tömör, akár egy epigramma. Erre a lapra azonban ez nem fogható rá. Ugyanis az események egész sorozatát, egy egész korszakot lehet róla leolvasni. Ábrázolja azt, hogy Henry Dunant magánemberként már 1859-ben meg akarta akadályozni a Solferino melletti csatát, ami sajnos nem sikerült neki. De öt évvel később, 1864-ben Doppeltnél már ott volt önkéntes munkatársaival a porosz-dán háborúban. Megalapította a vöröskeresztes nemzetközi segélyszervezetet, Svájc székhellyel, saját címerrel, ami hasonló a svájcihoz. Svájc címere: fehér kereszt vörös alapon, a szervezeté pedig vörös kereszt fehér címeralapon. Dunant emberbaráti munkájáért, amelyre feltette egész életét és feláldozta egész vagyonát, a Gondviselés 82 esztendővel ajándékozta meg és azzal jutalmazta, hogy tanúja lehetett eszméje, a Vöröskeresztes Segélyszervezet növekedésének, kiteljesedésének. Áldott legyen emléke!

A következő kedves lap gyűjteményemben a 12-es sorszáma, ez Somogyi Károly esztergomi kanonok tiszteletére készült, aki egész élete könyvgyűjtő szenvedélyének minden eredményét, teljes könyvtárát az árvíz után felépült Szegednek ajándékozta. Gyűjteménye eredetileg a Közművelődési Palotában talált otthonra, ezt azonban kinőtte, és később a Dóm-tér kialakításakor jelölték ki a könyvtárárpület új helyét, amelyre fel is épült. A város a felbecsülhetetlen értékű adományt azzal igyekezett meghálálni, hogy az új épületnek a Somogyi Könyvtár nevet adta, a teret lezáró északi utcát pedig Somogyi utcának nevezte el. E lapomat Csibý Mihály készítette 1984-ben, és a gyűjtői közvélemény szerint az egyik legszebb, legkimunkáltabb metszete.

Ötödik kedvenc lapom a klasszicista verselés nagy mestere, a niklai remete, Berzsenyi Dániel tiszteletére készült, aki Fery Antal vésője nyomán két évszázad távlatából inti nemzetét: „Minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs!” Hasznos lenne figyelmeztetni erre polgártársainkat az élet minden területén, akár naponta is!

Hatodiknak említtem a 43. sorszáma lapomat, szerzője a Barcelona melletti Monserrat-kolostor művésze, Dom. Oriol M. Divi. Grafikája assisi Szent Ferencet ál-

Bordás Ferenc fametszete, X2

lítja elénk, aki e két szóval köszönt ránk: *Pax et Bonum!* Ránk, a huszadik század embereire, akik a második világháború óta képtelenek vagyunk kioltani a háborúk tüzeit, amelyek lángjai glóbuszunk csaknem valamennyi kontinensén fennen lobognak, közvetlenül határaink előtt is. PAX ET BONUM! Béke és Jószág csak Istentől jöhet. És ezt ki kell érdemelnünk!

Hetedik kedvenc lapom az 52-ik sorszáma, amelynek művésze a Trentóban élő Remo Wolf. Széchenyi István születésének 200-ik évfordulójára 1991-ben Fery Antal készített számomra egy lapot, amely Széchenyinek Szegeddel való kapcsolatát örökíti meg. Széchenyi egész munkásságát bemutató szöveget készítettem hozzá, s a lapokkal együtt német, francia és angol fordításban küldtem szét cserepartnereimnek. Így Remo Wolf is megkapta, a francia fordítással. Anynyira fellelkesítette a művészt Széchenyi sorsa és munkássága, hogy megkérdésem nélkül elkészítette a Grand Magyar bemutató lapot. Ebből is látszik, hogy a külföld milyen kevésbé ismer bennünket és nemzeti nagyjainkat. Minden ex libris, amely rólunk és nemzetünkről szól, megfelelő ismertető kíséretében egy-egy fáklyagyújtás a bennünket és nemzeti múltunkat takaró sötétség eloszlására.

Több fáklyagyújtót!

PF „79” Dr. KRIER RUDOLF

Kopasz Márta linómetszete, X3

Menyhárt József fametszete, X2

Amíg élek – gyűjtők

Van egy latin szólásmondás, amely így hangzik: „Dum spiro, spero”. Azt jelenti, hogy amíg élek, reménykedek. Ezt én így alakítottam át: „Dum spiro, colligo”, azaz: amíg élek – gyűjtök.

Vannak emberek, akik születésükkel együtt magukkal hoznak valamit, ami mássá teszi őket, megkülönbözteti őket a többi embertől. Ilyen a gyűjtés szenvedélye is, melyet magammal hoztam és úgy látszik, hogy ez a szenvedély végigkísér egész életemen, mert kisgyerekkorom óta mindig gyűjtöttem valamit: bélyeget, képes levelezőlapot, bogarakat, ásványokat, művészeti könyveket stb. Az egyetem elvégzése után, amikor már önálló keresettel rendelkeztem, gyűjteni kezdtem a népművészeti tárgyakat, régi pénzeket és könyveket, olajfestményeket és grafikákat.

Várkonyi Károly fametszete, X2

NAGY DEZSŐ (1911–1981)

Az ex libris és kisgrafika gyűjtését a debreceni Lehotai nyomdában dolgozó ismerősömnek köszönhetem. Nála láttam meg az első néhány ex librist és alkalmi grafikát. 1934-ben kezdtem bejárni a nyomdába, ahol megismerkedtem Lehotai Pál nyomdással, akinek egyszerű kis gépe alól egymás után kerültek napvilágra a debreceni grafikusok fametszetei és rajzai. Megismerkedtem Réthy Istvánnal is, aki már akkor is gyűjtő volt és aki megismertette velem a szisztematikus kisgrafikagyűjtés szépségeit. Első ex librisemet 1935 tavaszán magam rajzoltam. Majd ugyanakkor belépve az Ajtósi Dürer Céhbe, ex libriseket készítettem magamnak Menyhárt, Mata, Dobi Oláh István, Haranghy Jenő, Petry Béla és más művészekkel. A dúcokat vagy kliséket elkértem kisgrafikát nem gyűjtő barátaitól, ismerőseimtől és az azokról készített nyomtatokat is cseréltem.

A debreceni exlibris-gyűjtés és kisgrafikai élet a 30-as évek közepén élte virágkorát. A művészek nagy örömmel és kedvvel dolgoztak, a gyűjtők pedig egymással versengve gyűjtötték a kisgrafikának minden fajtáját. Az ex libris és kisgrafika gyűjtését tehát intenzíven 1935 tavaszán kezdtem el. Mindig volt bennem egy kis készség a rajz és festés irányában, és a művészet iránti rajongásomat a gyűjtés szenvedélyében éltem ki.

Az exlibris-gyűjtés számomra a megújuló örömök és esztétikai élmények forrása. Minden küldemény idegcsillapító kikapcsolódást jelent számomra. Ezen túlmenőleg az ex libris és kisgrafika gyűjtése ismeretszerzést, művészettörténeti okulást is jelent, mert gyűjtés közben megismerkedhetek különböző korok jeles grafikusművészeinek alkotásaival és a változatos sokszorosítási technikákról is fogalmat nyerhetek. Tehát a gyűjtés számomra tudásom gyarapítását, azaz tanulást is jelent.

Minden kisgrafikát beteszek a gyűjteményembe, az amatőrök és dilettánsok „műveit” is, mert bár gyakran ezek művészietlen giccsek, mégiscsak könyvjegyek, céljuk ezeknek is az, hogy öröködjének a könyvek felett. Igaz azonban, hogy ezek sokszor devalválják az ex librist. Az ismeretlen szerzőjű grafikákat külön dobozban gyűjtöm, a tulajdonos neve szerinti betűrendben. Külön motívumokat nem gyűjtök. Természetesen nekem is vannak kedvenceim. Hogy némi művész miért a kedvencem, azt nehéz lenne megmagyarázni.

Egyes grafikusok munkáinak gyűjtésénél a teljességre való törekvés hiábavaló és lehetetlen. Például Menyhárt József és Várkonyi Károly munkáiból én rendelkezem a legnagyobb gyűjteménnyel, de egyik

sem teljes, noha negyven éve kitartóan gyűjtöm metszeteiket.

Külön dobozokban gyűjtöm a magyar és külön a külföldi művészek grafikáit. Egy-egy dobozban egy vagy több művész munkáit helyezem el és nevüket a dobozok sarkára írom. Azokon belül a tulajdonos neve szerinti betűrendben találhatók az egyes grafikák. A mappákon, albumokon, könyveken kívül mintegy 12 000 ex librisből és kisgrafikából áll a gyűjteményem, melynek több mint fele magyar. Gyűjtöm az illusztrációkat és könyvben megjelent fametszeteket is. Külön a művészek ceruzával vagy tollal készített vázlatait és külön dobozban tárolom a 20 × 30 cm-es vagy még nagyobb grafikákat. A magyar és külföldi rézmetszeteket és rézkarcokat – melyeknek száma közel jár az ezerhez – két hatalmas albumban őrzöm. Mindenfajta exlibris-irodalom is érdekel, a bennük levő ex librisek miatt gyűjtöm azokat. A gyűjtők adatait regiszteres füzetben tartom nyilván és ebbe jegyzem be a csereforgalmat. Ebből tudom meg időnként, hogy kik a nem válaszoló cseretársak.

Cserélem Andruskó Károly (2), Drahos István (2), Haranghy Jenő (1), Kertes-Kollmann Jenő (5), Menyhárt József (6), Németh Nándor (1), Petry Béla (1), Selmeczi Károly (1), Szabó László (1), Vágó János (1) és Várkonyi Károly (2) lapjait. Gyűjtöm még a képzőművészeti könyveket, néprajzi kiadványokat, művészi reprodukciókat, illusztrált katalógusokat és színes művészi levelezőlapokat is.

Tehát van mit gyűjteni még mindig, noha kenyerem javát megettem. Lehet, hogy már az elmúlás szigetének közelében jár életem hajója, s nemsokára levonom vitorlám, de amíg élek – gyűjtök!

Nagy Dezső

Menyhárt József fametszete, X2

Drahos István fametszetei, X2

EX LIBRIS PALÁSTHY LAJOS

Novák Henrik linómetszete, X3 (kicsinyítés)

Az alábbi eszmefuttatást az exlibris-gyűjtéssel kapcsolatban csak gondolatforgácsoknak kell tekinteni, hiszen a kezdeteket „Hogyan lettem kisgrafika-gyűjtő” címmel a Kisgrafika 1973/3. számában már közreadtam.

A gyűjtést 1959-ben kezdtem, ugyanis Sós Zsigmond, volt kollégám és munkatársam (aki most Németországban él), akkor kezdett grafikával foglalkozni, Kaveczky Zoltán grafikusművész irányítása alatt. Ennek az volt az egyik megnyilvánulása, hogy telerajzolt egy árkus papírost ex librisekkel, csupán tanulmányképpen, a környezetében élő gyűjtők nevével. Ezek klisészerűen kerültek sokszorosításra. Számomra kettőt készített: az egyiket az óbudai evangélikus templom rajza látható, a másikon villanymozdony (hiszen végül is műszaki emberek vagyunk). Ezek még erősen magukon viselik a kezdetek problémáit, de talán egyszer, sok év múlva hátha számba veszik őket, mint ifjúkori próbálkozásának „ereklyéit”.

Sós Zsiga közben rendkívüli energiával gyakorolta a fametszés és a rézkarc-készítés technikáját is. Ha más nem akadt a keze ügyébe, tűzifából, fűrészszel, csi-szolópapírral készített dűcot magának. Természetes, hogy elsősorban első segítőinek, tanácsadóinak készített ex libriseket. Így született meg több cserelapom, amelyek egy részét sokáig elfektettem, csak később láttam meg rajtuk a kétségtelen oroszlánkörmököt, mint amilyen például a tigrisfejet ábrázoló (19. számú) ex librisem is. A másik, a dipl. ing. Palásthy feliratú az akkori munkakörömet, a szerszámkészítést jelképezi: könyv, körző, és az előtérben egy fémipari sajtoló szerszám, a feldolgozandó fémszalaggal. Sajnos, a pontos készítési időpontokat nem jegyeztem fel, de 1959–1961 között készültek.

PALÁSTHY LAJOS: AZ EXLIBRIS-GYŰJTÉSÉRŐL

E kezdeti időszakban készített részemre grafikát Kaveczky Zoltán, Drahos István, Nagy Árpád Dániel, Nagy Arisztid, valamint Stettner Béla is.

A leírt kezdetek után, a folyamatos csere révén, gyűjteményem lassan növekedni kezdett. Nemcsak ex libriseket, hanem családi eseményeket hírül adó grafikákat is készítettem a művészekkel; Kékesi László több hasonlót készített rézkarc- és linómetszet-technikával számomra.

A gyűjtés persze az évek során nem egyforma intenzitással folyt. A család növekedése, a lakásgondok megoldása, a foglalkozási kötelezettségek (gépészmérnök vagyok) több-kevesebb lehetőséget (pénzt és időt) jelentettek. Esetenként a külső körülmények is beleszóltak a gyűjtésbe. Emlékszem, a hatvanas évek elején a hatóságok nem engedték a grafikát külföldre küldeni. Az Egyesület érte el azt, hogy a KBK által lepecsételt kisgrafikákat kiengedték. Nyomkodtuk is gőzerővel a pecsétet a lapok hátára!

Imre Lajos fametszete, X2

A nevemre készült ex librisek és alkalmi grafikák változó rendszerességgel folyamatosan szaporodtak, ma már kb. 120 féle cserére szolgáló lap van a nevemen. Ezek egy része sajnos már elfogyott, mivel kis darabszámban készült róluk nyomat.

Nemrég Novák Henrik grafikus készített részemre 4 darab nagyméretű ex librist, amelyek Jónás próféta történetének négy epizódját jelenítik meg, Babits Mihály: Jónás könyve című verses feldolgozása alapján, modern szemléletmódban. Még csak ezután fogom csereforgalomba bocsátani.

EX LIBRIS PALÁSTHY LAJOS

Jánváry Zoltán linómetszete, X3

Várkonyi Károly fametszete, X2

Gyűjtök minden szép lapot, technikától függetlenül, hazai és külföldi művészekről egyaránt. Sokra becsülöm Amerikába szakadt művészeink, Németh Nándor és Petry Béla munkáit. Ez utóbbi nekem is készített három lapot.

A gyűjtés során az ember szükségképpen szembe kerül azzal a problémával, hogy mit tekintsen szépségnek? Ami nekem tetszik, vagy amit mások szépségnek tartanak? Ha eltérés van a két szemlélet között, vajon miért? Mi az, amit ma szépségnek tartunk; mi az, amit tegnap szépségnek tartottunk? Így aztán nagyon körültekintőnek kell lennünk az ítéletalkotásban.

A gyűjtemény nagysága, a lapok száma csak tájékoztató adat, nem szabad elsődlegesnek tekinteni. Egy-egy általam jól ismert művésznél néha a teljes életmű megszerzésére törekszem, ifjúkori próbálkozásait is beleértve. Az ex libriseket és alkalmi grafikákat tartalmazó gyűjteményem kb. 40 000 darabból áll. A lapokat a művészek neve szerinti sorrendben, dobozokban tárolom, külön a hazaiakat és külön a külföldieket. Nincsenek felkartonozva, esetenként a lapok hátára írom fel, ha a témával, vagy velük kapcsolatban van valami tudnivaló.

Végül is mit jelent a kisgrafika-gyűjtés? Kikapcsolódást a mindennapok problémáiból, nemes élvezetet, amikor a gyűjteményünket lapozgatjuk. Örömet, amikor régen keresett vagy szép új lap kerül a gyűjteménybe.

Dr. Ottmar Premstaller metszete, X6 (1993)

Stettner Béla linómetszete, X3

Fery Antal fametszete, X2

Ismét megfogytakozott a magyar gyűjtők tábora. Dr. Petrikovits László halálával olyan férfi távozott közülünk, aki mint ember és mint gyűjtő a humanista embereszmény ritka megtestesítője volt, gyűjteményeinek sokoldalúságával és szakszerűségével pedig példaképül szolgálhat a jelen és a jövő korok gyűjtőinek. Nyíregyházán született 1901. június 18-án, ötgyermekes tanítócsaládból. Édesapja, a kis fizetésű „nemzet napszámosa” nehéz körülmények között is taníttatta gyermekeit; Petrikovits László középiskoláinak elvégzése után a debreceni egyetemre került, ahol 1928-ban szerzett orvosi diplomát. Csakhamar Szerencsen telepedett le és orvosi gyakorlatát ott folytatta nyugdíjbavonulásáig.

Dr. Petrikovits László az orvosi munkát hivatásnak és nem foglalkozásnak tekintette. A gyógyítás fanatikusa volt és ha segíteni kellett, sohasem kímélte önmagát. Akkor, amikor még ritka jószág volt az autó, gyakran járt át gyalog a nyolc kilométerre levő Monokra betegeihez és ha szükség volt rá, nem egyszer az orvosságot is maga vette meg. De szerette az állatokat is. A „madaras doktort” ismerték az egész vidéken a gyerekek; a fészekből kiesett madárfiókákat, a törött szárnyú vagy lábú madarakat hozzá vitték és ő felnevelte, meggyógyította őket – a „betegszállító” pedig cukrot vagy pénzt kapott.

Orvosi hivatása és a családja mellett a gyűjtés töltötte be az életét. Gyűjtésében elsősorban az ösztönözte, hogy a múlt minél több kultúremlékét mentse át a jövőnek. Ezt azonban nem tekintette öncélnak. Gyűjteményeihez igyekezett a szükséges szakmai tudást is elsajátítani, ami gyűjtői érdeklődésének sokoldalúsága miatt nem volt könnyű feladat. Sok tudós barátja volt és a gyűjteményeihez kapcsolódó szakmai felkészültségét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy Erfurtban vitába keveredett a múzeum igazgatójával egy le-

DR. PETRIKOVITS LÁSZLÓ (1901–1972)

lőhely szempontjából közelebből meg nem határozott tárgy valószínű lelőhelye kérdésében – és neki volt igaza!

Nyári vakációit külföldi utazásokra használta fel. Bejárta – gyakran gyalog – Ausztriát, Németországot, Bulgáriát, Törökországot stb. Minden érdekelte: a táj és az emberek, a múlt és a jelen, de leginkább a múzeumok vonzották, ahol a gyűjteményeihez szükséges szakismereteit gyarapította. Külföldi útjai alatt is gyűjtött és mindig tömött hátizsákkal, bőröndökkel tért haza.

Petrikovits László a harmincas évek elején kezdett gyűjteni. Könyvekkel és ex librisekkel kezdte, később azonban gyűjtési köre és érdeklődése egyre szélesedett. Nagy cseréket bonyolított le, kapcsolatban állt szinte az egész világgal. Ömlöttek hozzá a levelek és a csomagok és a szerencsi posta nem egyszer kénytelen volt hozzá külön kézbesíteni.

Sterbenz Károly rézmetszete, C2

A második világháború beleszólt az ő életébe is és ebben nem volt semmi köszönet. Maga fogságba esett, gyűjteményeinek a legnagyobb része pedig elpusztult. Amikor a fogságból hazatért, előlről kellett kezdenie mindent.

És volt ereje, hogy előlről kezdje a gyűjtést. Gyűjteményeinek újbóli kiépítéséhez 1951-ben fogott és gyűjteménymunkáját nagy lendület, sokoldalúság, hozzáértés és az anyagi áldozatokra való készség jellemezte. Munkája azonban hamarosan megtermette a maga gyümölcsét. Gyűjteményeinek országos híre lett, kiállításokra nem egyszer kölcsönöztek tőle anyagot. Mellesleg olyan baráti körre tett szert bel- és külföldön egyaránt, ami csak a legnagyobb gyűjtők sajátja. Elismerés és gyűjteményeinek jó híre kísérte munkásságát világszerte.

Sok mindent gyűjtött. Lehet, hogy ha szűkebbre vonja gyűjtési területét, egy-egy vonatkozásban talán többet ért volna el, de nem volt szíve semmiről sem lemondani, amit a gyűjtéshez szükséges szerencse és a céltudatosság eléje hozott, mert úgy érezte, meg kell mentenie mindent, ami arra érdemes.

A tudás alapja a könyv és így természetes, hogy Petrikovits Lászlót a könyvgyűjtés élete végéig elkísérte. A régi könyvek éppen úgy érdekelték, mint a modern szakkönyvek, vagy bibliofil kiadványok. Szerencs környékén sok régi könyvet szedett össze. Ritkaságaiból sokat juttatott a sárospataki Ref. Kollégium híres könyvtárának, de a legritkábbakból juttatott az Országos Széchényi Könyvtárnak is.

Stettner Béla linómetszete, X3

A természeti tárgyak közül csigákat, kagylókat és ásványokat gyűjtött. A természetrajz vonalán is nagy cseréket bonyolított le, de ásványokat környékbeli kirándulásai, külföldi útjai alkalmából maga is gyűjtött.

Az állattanban a molluszcák (csigák, kagylók) terén olyan ismeretekre tett szert, hogy gyűjteményének darabjait maga határozta meg, de maga határozta meg ásványait is. Amikor nyugalomba vonult és gyűjtési körét szűkíteni kellett, csiga-, kagyló- és ásványgyűjteményét értékesítette.

Fery Antal fametszete, X2

A régészet mindig közel állt hozzá. A környéken, szántáskor, szőlőtelepítéskor előkerült leleteket hozzá vitték; betegei ezekkel kedveskedtek neki. De nemcsak ásatási anyagot, az újabb korok emlékeit is megőrizte; különösen Rákóczi- és Kossuth ereklyéi emelkedtek ki a gyűjteményéből. A régészet terén voltak a legalaposabb szakismeretei és ez, valamint gyűjteményének értékes anyaga sok régész-barátot szerzett neki. Ha régésznek készül, ma minden bizonnyal a legjobbak között tartanák számon.

Mint aki a nép között élt és szerette az egyszerű embereket, szinte természetes, hogy néprajzi tárgyakat is gyűjtött. Persze csak azt, ami egy lakásban elhelyezhető; inkább kerámiákat, fafaragásokat stb., mint munkaeszközöket. Elsősorban Szerenics és környéke kisebb néprajzi tárgyai érdekelték, de szép darabjai voltak az ország más tájairól is.

Aki régiségeket gyűjt, az nem hagyhatja ki a régi pénzeket sem. A numizmatika külön tudomány; sokat kapott a régészettől, de a régészet is sokat köszönhet neki. És aki régi pénzt gyűjt, azt az érem sem hagyja érintetlenül, de vonzza a bankógyűjtés is. Petrikovits László régipénz- érem- és papírpénz-gyűjteménye, ha nem is tartozik a legnagyobbak közé, nem egy ritka darabot foglal magában. Régipénz-gyűjteményétől még életében megvált, érem- és papírpénz-gyűjteménye azonban ma is a család birtokában van.

Petrikovits László gyűjteményei közül képeslevezőlap-gyűjteménye vált országos jelentőségűvé, mivel ez a legnagyobb hazánkban. 1951-ben alapozta meg, egy Bartók Lajos debreceni antikváriustól vásárolt 9000 darabos kollekcióval. Csakhamar felismerte

a képeslevelezőlapok kultúrtörténeti jelentőségét, helytörténeti nélkülözhetetlenségét, az ízlés- és nyomdatörténetben betöltött szerepét. Óriási energiával (és nagy anyagi áldozattal) vetette rá magát erre a gyűjtési ágra, nagy tételekben vásárolt (egy nála történt látogatása alkalmával az akkor vásárolt képeslevelezőlap-tömeget konténerben adta fel otthoni címére), a duplumanyagot pedig cserére használta fel. Kapcsolatban állt a világ minden jelentős képeslevelezőlap-gyűjtőjével. A hatvanas évek közepére gyűjteménye 400 000 darabra szaporodott és a világ harmadik legnagyobb kollekciójaként tartották számon. Gyűjteményére felfigyelt az Országos Széchényi Könyvtár is (amely a képeslevelezőlap-tervésnek a kötelespéldány-törvény ellenére is csak a töredékét tudta begyűjteni), s azt a helyszínen megtekintő Dr. Borsa Gedeon minden körülmények között megvásárlásra javasolta és hogy a gyűjtemény mégis Szerencsen maradt, az egyedül Petrikovits Lászlón múlott, akinek – mint később látni fogjuk – a gyűjteménnyel más céljai voltak. A képeslevelezőlapok rendezési módszerét is kidolgozta és ezt az írását a dorogi „Ki Mit Gyűjt Klub” „Gyűjtők” című folyóiratában tette közzé. A Petrikovits-féle rendszerezési elv mindmáig a legfelhasználhatóbb minden képeslevelezőlap-gyűjtő számára. Jelentőségét csak egy ténnyel szeretnénk alátámasztani. Amikor a helytörténetet hallatlan szakértelemmel művelő Zenta városa kiadta a zentai látképek ikonográfiáját, a régi képeslevelezőlapok legnagyobb részének a leírása Petrikovits László gyűjteményének a felhasználásával történt. Bennünket viszont exlibris-gyűjtői tevékenysége érdekelt leginkább, mert szinte ezzel kezdte a gyűjtést és nem hagyta abba haláláig. Tagja volt a MEGE-nek, első lapjait pedig az ugyancsak szerencsi származású Fery Antal készítette. Neve először a MEGE 1939. évi cserejegyzékében szerepelt; ekkor egy rézkarccal (Pomogáts), két fametszettel (Iván Szilárd), három linómetszettel (Fery Antal) és húsz klisével cserélt (Borsos, Cornidesné, Farkas, Fery Antal, György stb.) A Fery Antal készítette első ex librisei közül a bélyeg nagyságú portré-ex librisek jelentősek (Ady, Petőfi, Dante, Gutenberg stb.), de Fery Antal készítette legszebb fametszetű ex libriseit is. (1939: Op. 15., 1940: Op. 60., 1956: Op. 160., 161., 162., 1961: Op. 188., 205. (Megalakulásától kezdve évekig tagja volt a KBK-nak is és már megszáporodott anyaggal cserélt; a KBK 1962. évi cserelistájában már harminc fametszetű (Fery, Iván, Mollerup stb.), harminc klisé (Fery, György Antal, Mühlbeck, Spányi stb.) és egy litográfiai lapot (Stettner Béla) kínált. A felsorolt művészekon kívül azonban mások is (Lavotha Géza, Néchánszky József stb.) készítettek ex libriseket és alkalmi grafikákat a részére. A Petrikovits-féle exlibris-gyűjtemény mennyisége nincs meghatározva, de kb. 20 000 darabra becsülhető. És aki ex librist gyűjt, az gyűjt nagygrafikákat és bélyegeket is... És Petrikovits gyűjtött.

Saját házában lakott; a hatvanas évek elején járta otthonában. A szekrények, polcok, falak és sarkgyűjteményeinek különböző darabjaival voltak telítve. Rendelőjében, íróasztala mellett nagy, régi láda állt oda süllyesztette az új szerzeményeket mindaddig, amíg meghatározásukhoz, végső elhelyezésükhöz ideje nem jutott. Amikor gyűjteményeinek jövődő sorsa felől érdeklődtem, csak mosolygott, de a válasszal adós maradt...

A hatvanas évek közepe felé ez az örök nyugtalan, mindig tevékenykedő ember betegeskedni kezdett. A szívével volt baj. Ekkor fogamzott meg benne a gondolat, hogy gyűjteményeinek egy részét Szerencs községe hagyja. Maga vallotta, hogy a hazától nemcsak kapni kell, de adni is kell neki. Ezt az elvet a maga részéről gyakorlatban is megvalósította. Szerencsen élte le élete nagyobbik részét; múzeumalapításával olyan intézményt kívánt létrehozni, amely bizonyos szempontból országos jelentőségű. Ezt sikerült is elérnie.

Petrikovits László a szerencsi Helytörténeti Múzeumnak átadta több, mint 400 000 darabból álló képeslevelezőlap-gyűjteményét (amely időközben másfél millió darabra szaporodott), helytörténeti és néprajzi gyűjteményét, könyvtárának a gyűjtési ágakkal kapcsolatos anyagát, a Rákóczi és Kossuth relikviákat, valamint egy kisebb exlibris-kollekciót (kb. 1200 darab), amelyből a múzeumnak helyet adó volt Rákóczi-házban állandó kiállítást rendezett és ehhez vezető is készült. (Magyar ex libris a XX. században. Vezető a szerencsi Muzeális Gyűjtemény állandó kiállításához. Összeáll. Semsey Andor. Szerencs 1968. 15 (1) 1. 12 t.) Az állandó exlibris-kiállítás mintegy 500 lapot mutat be 46 huszadik századi magyar exlibris-művésztl.

A múzeum Helytörténeti Múzeummá való nyilvánítása megtörtént. Petrikovits László haláláig állandóan gyarapította a gyűjteményt és annak elrendezéséhez, feldolgozásához hasznos tanácsokat adott. A kis múzeum Angyal Béla múzeumigazgató vezetésével azóta is állandóan fejlődik és gyűjteményei nemcsak helyi igényeket elégítenek ki, de képeslevelezőlap-kollekciója révén országos jelentőségűvé vált.

Dr. Petrikovits László a múzeum megalapítása után nyugodtan nézett a jövő elé, amelyről tudta, hogy részére már nem sok jót tartogat. Egyre gyakrabban kellett kórházba vonulnia, ereje egyre fogyott és 1972. szeptember 22-én pontot tett élete végére a halál. Elmulása pótolhatatlan veszteség nemcsak hozzátartozóinak, szűkebb pátriájának, Szerencsnek, de a magyar műgyűjtés ügyének is. Emlékét azonban múzeum-alapításával halhatatanná tette és neve sosem fog hiányozni a magyar műgyűjtés és muzeológia történetéből.

Galambos F.

(Megjelent a Kisgrafika 1973/1. számában)

Pinterits Tibor műve (1918). Klisé, P1

A képzőművészeti alkotások gyűjtésének népszerűsége, minden érdeklődő számára elérhető ága, az exlibris-gyűjtés közel százéves hazai múltja során több lelkes műalkotás-kedvelő akadt, akiknek nevét a korabeli gyűjtők és művészek egyaránt, kivétel nélkül ismerték. Kollektíogyarapító szorgalmuk, exlibris-rendelői és mecénási tevékenységük révén hatásuk sokakat vonzott e táborba. Illő, hogy időnként visszatekintve a múltra, róluk, gyűjtő-elődeinkről is megemlékezzünk.

Ilyen jeles egyéniség volt *Pinterits Tibor*, aki nagy szerepet játszott az 1930-as években megalakult Magyar Exlibris-gyűjtők és Kisgrafikabarátok Egyesülete létrejöttében és működésében is, mint annak főtákará. (Az Egyesület ismertetését lásd Galambos Ferenc tollából, *Kisgrafika Értesítő*, 1970 áprilisi szám, *MEGE* címmel.)

Pinterits Tibor 1897. március 11-én született. Az első világháború őt is a harctérre sodorta, ahol megsebesült. A háború után a Sokszorosítóipar RT-nél található újra – ahol azelőtt is dolgozott – 1932-ig főkönyvelőként, majd mint ügyvezető igazgató. Kisebbségi üzemek vezetése után 1939-ben a Királyi Magyar Egyetemi Nyomdához nevezik ki. Súlyos betegségben hunyt el 1942. július 11-én.

Híres gyűjteménye tulajdonképpen két nemzedék szorgalmának eredményeként alakult ki. Ugyanis édesapja, Pinterits Károly tanár, törvényszéki írásszakértő már a múlt század 90-es éveinek a végén kezdte a gyűjtést. Ezt fejlesztette tovább fia, nagy szenvedéllyel és komoly anyagi áldozattal, egészen haláláig.

A század első felében még főként a klisé-technikájú ex libris volt az uralkodó. Maga Pinterits is készített egy-két klisérajzot 1918-ban, de később ezt hivatott művészekre bízta, miután sajnos, sokan csináltak kliséket gyakran dilettáns, gyenge rajzokról is.

PINTERITS TIBOR (1897–1942)

Levelezést folytat külföldi gyűjtőkkel. Cserekapcsolatban áll természetesen Gianni Manteroval, Dagmar Novacekkel, Petry Bélával, Illyés S. Lászlóval, Réthy Istvánnal, Fery Antallal, hogy csak néhány közismert nevet említsek. Fery Antal igen jó véleményekkel szolgált róla, mint aki sokat segített ifjú tehetségeken; kár, hogy elhunytával eltávozott az utolsó élő kortárs is, aki Pinteritset még személyesen ismerte.

A cserekhez Pinterits az édesapjától örökölt nyolcféle különböző fametszetet és két rézkarcot, valamint saját két kliséjét is beleértve, körülbelül 90 féle, a nevére készült lappal rendelkezett. Ebből tizenkettő rézkarc és hat fametszet. Cserélt még tovább kb. 200 kliséről, de mások nevére készült lapokkal is.

A kor kedvelte a rézkarcot is, így ő is mind hazai, mind külföldi művészek munkáit szép számmal beszerezte. Gyűjteményét e célra készült dobozokban tárolta, egy részüket kartonlapokra szakszerűen felragasztva, külön a hazai, külön a külföldi művészek munkáit, névszerűen ébécé sorrendben, de csak ex libriseket. Ugyanilyen felosztásban, de külön tartotta az alkalmi és az üzleti grafikákat, karácsonyi és újévi üdvözlőlapokat. Nyomdavezetőként, de mint a művészek jó ismerőse is, számos klisényomat eredeti grafikájához is hozzájutott, s ezeket szintén besorolta gyűj-

Balázsfy Rezső klisérajza, P1

Balázsfy Rezső fametszete, X2

Haranghy Jenő klisérajza, P1

teményébe. Ebben főleg Haranghy Jenő és Petry Béla grafikai jelentettek művészi értéket és komoly mennyiséget. Majdnem teljes volt gyűjteményében Adolf Kunst, a Münchenben élt magyar művész ex libriseinek, valamint Franc Bayros munkáinak – egykorú feljegyzés szerint – szinte teljesen hiánytalan sorozata (196 heliogravűr és 24 klisé). Ezeket 4 darab bőrkötésű albumban tartotta, amelyek sorsáról sajnos nincs tudomásunk.

A Kisgrafika Értesítő 1968. augusztusi számában

megjelent egy hír, hogy az Országos Széchényi Könyvtár a gyűjtemény megvételéről tárgyal. Ez valóban így volt, de a vétel (a Könyvtár hibájából) nem jött létre. Az 1980-as évek végén újból felbukkant a gyűjtemény a Pinterits-örökösök egyik tagjánál. Ebben nemcsak Bayros, de más művészek (pl. Drahos I.) munkái is voltak. E sorok írója ekkor látta az albumokat és tárgyalt a megvásárlásukról, de az árban nem sikerült megegyezni. Ezért az örökös a Központi Antikváriumban értékesítette, ahol rövid időn belül gazdára találtak, s így sorsukról azóta semmit sem tudunk.

A Pinterits-gyűjtemény 1942-re több mint 2000 rézkarcot, 2800 fa- illetve linómetszetet, több mint 7000 klisé tartalmazott és magába foglalt még 328 eredeti rajzot is. Az egyéb technikákkal együtt összesen 13 ezer darabot tett ki.

Pinteritsné Lagler Anna támogatta férje gyűjtői törekvéseit és szervezői, közéleti munkásságát, majd halála után nagy szorgalommal leltárt készített a gyűjteményről, de már nem gyarapította tovább. Az eleje illesztett szövegben a következőket írta: „Akinek a kezébe kerül e gazdag kincstára az apró műtárgyaknak, bánjék gyengéden vele, ahogy egy sírig hű szerelmes mindig illatos virágaival illik. Pinterits Tibor szelleme lebeg felettük és ezek a virágok soha nem hervadnak el...”

Pinterits Tibor életrajzi adatait dr. Pokorny Ferencnek a Kisgrafika 1942-ik évi 3–4-i számában megjelent írásából merítettem.

Palásthy Lajos

Török János fametszete, X2

Fery Antal fametszete, X2 (részlet)

Miért lettem és vagyok exlibris-gyűjtő?

1932-ig általában bélyeget gyűjtöttem (a bélyeg is kisgrafika tulajdonképpen) ezek gyűjtését ma sem hagytam el és ma is gyűjtöm a magyar és festmény tárgyú bélyegeket. Debrecenben a legnagyobb exlibris-gyűjteménye Nagy József kollégiumi igazgatónak volt, nála ismerkedtem meg az ex libris gyűjtésével, majd hamarosan meglakult Debrecenben az Ajtósi Dürer Céh, amelynek alapító tagja és később feloszlásáig titkára voltam.

Így kezdtem el foglalkozni az ex libris-sel és annak gyűjtési lehetőségével. Figyelmemet elsősorban az ragadta meg, hogy ezek a kis műrecek mily szép gondolatokat fejeznek ki. Ismeretlenek voltak előttem addig a különféle technikai megoldások, és csak később tudtam különbséget tenni a technikai eljárások között. Így az érdeklődésből gyűjtés lett, s ma már több mint 40 éve gyűjtök.

Nekem a gyűjtés nagy örömet okoz; ha egy küldemény érkezik részemre, akkor még a jó ebédet is félbehagyom míg azt át nem néztem. Elsősorban a technikai kivitel nézem s azután azt, hogy a lap milyen gondolatot akar kifejezni. Ezután a szelektálás következik. Külön rendezőbe került az, amit majd be kell sorozni a gyűjteménybe, egy másik dobozba kerül, ami már megtalálható gyűjteményemben: ez a duplum anyag, amely a gyűjtemény további fejlesztésére szolgál, csere vagy eladás formájában. Végül a szelektálás harmadik fázisa az értéktelen, technikailag gyenge lapok kiválogatása, aminek utolsó útja a papirkosár. Véleményem szerint nincs semmi értelme annak, hogy értéktelen, művészietlen lapokat más cseretársamnak tovább küldjem s ezzel – ha kezdő gyűjtő – rossz ízlésre neveljem.

Milyen lapokat gyűjtök előszeretettel? Minden művész olyan lapját, amely a művészi és a kívánt technikai mértéket megüti. Szerintem nem jó művész az, aki 2500 ex librist készít 4–5 év alatt; készítsen csak 250-et egy életen keresztül, de az azután jó legyen. Az általános té-

RÉTHY ISTVÁN (1909–1988)

májú lapokon kívül külön gyűjtöm a híres emberek, Don Quijote, kutya-macska, zenei és vasútmodell tárgyú bélyegeket. A linó- és fametszetű és egyéb technikával készített lapokat 18 × 24 cm, a rézkarc és rézmetszetű lapokat pedig 21 × 31 cm-es fekete félkarton papíron két helyen rögzítve dobozokban tárolom. Ha egy-egy művésznek 15–20 lapja gyűlik össze, külön dobost kap, ha ennél kevesebb, országok szerinti csoportosításban kerül egy-egy dobozba, minden esetben a készítő művész neve és a lap tulajdonosának neve szerinti alfabetikus sorrendben tárolom a lapokat.

Kedvenc művészeim: Bastanier, O. H. Beier, Bordás, Bulder, Blossfeld, Bramanti, Brüning, Decaris, Drahos, Campion, Fery, Fingesten, Füle, Frank Ivo, Gál, Gaudsen, Gelder, Helfenbein, Horváth E., M. de Jong, Kalasnyikov, Kékesi, Kislinger, Kmieliauskas,

Bordás Ferenc fametszete, X2

Kotrba, Marangoni, Nagy Á. D., Nagy Zoltán, Reinhold, Ritter, Rueter, Sepp Frank, van Rossum, Streller, Strik Schenke, Teubel, Völkert, Woyty-Wimmer, Zetti, Zwiers stb., stb.

Ami gyűjteményemet illeti, nem mennyiségre, hanem minőségre törekszem. A háború alatt elpusztult

Dániel Viktor rézkarca, C3/C5

Vertel József rézmetszete, C2

Nagy Árpád Dániel rézmetszete, C2

egy 25 000 lapból álló gyűjteményem, de újra kezdem. Ezúttal rendkívül válogatok, így gyűjteményem ma nemigen haladja meg a 15 000 darabot, de ami van, az mind elsőrendű. A mai fiatal gyűjtők a Bastanier, Brüning, Sepp Frank, Steller, Ritter, Völkert neveket sem ismerik, nem hogy lapjaikat. Szerencsére én sok szép lapot mondhatok ezen művészekről magaménak.

A mai napig nevemre 297 darab ex librist és alkalmi grafikát készítettek. A teljes felsorolást mellőzőm. Jelenleg a következő lapokat cserélem:

C2 – Füle, Gál (3), Kühn (16), Nagy Á. D., Nagy Z. (2), Schmidt (4), Tempinszky (2), Vertel.

C3 – Dániel (5), Didelyt, Kass, Katauskas, Kékesi (2), Menyhárt (4), Stettner (2), Vadász, Vén Z., Kmieleuskas.

X2 – Bordás (9), Degouy, Drahos (3), Fery (10), Gollakovszky (2), Kalasnyikov (2), Korolko (2), Kozlowski (10), Menyhárt (20), Nagy A., Varga M. (5), Wolbrand (3), Beketow (2).

X3 – Kékesi, Stettner (17).

Az exlibris-irodalomból csak azt gyűjtöm, ami könyvalakban jelenik meg. Ex libristól szóló brossúrákat, katalógusokat, meghívókat nem gyűjtök. Annyi jelenik meg ezekből, hogy nem tudom őket hol tárolni. Mindössze az oeuvre-listákat teszem be az egyes művészek dobozaiba, de nem azért, hogy ellenőrizsem: minden lap megvan-e az illető művéstől. Teljesítségemre nem törekszem; a jó művésznek is van kevésbé sikerült lapja. Legyen meg egy művész mondjuk 500 lapjából gyűjteményemben csak 200 darab, de azok a legjobbak legyenek. Tudom, hogy sokan nem ezen a véleményen vannak – mondván, hogy minden, a rossz ex libris is kultúrtörténeti dokumentum. Ennyi erővel egy általános kisiskolás rajzait is besorolhatnánk egy országos gyűjteménybe. Sajnos a „nagyok”

között is vannak, akiknek „munkája” nem üti meg a kisiskolás színvonalát.

Egyik gyűjtőtársunk többször is hangoztatta azt a véleményét, hogy elítéli azokat, akik az ex librissele kereskednek. Kérdem én: az Állami Bizományi Áruház nem árverez-e el exlibris-, vagy kisgrafika tárgyú kiadványokat? A Bélyeggyűjtő Szövetségben a duplum-példányokat nyilvánosan elárverezik. Ugyanezt teszik a Numizmatikai Társaságnál is. Miért nem lehet az ex libris duplum-példányokat, gyűjteményeket egészben vagy részben eladni, pénzzé tenni? Minden gyűjtő azért adja el duplumait, legyen az bélyeggyűjtő, numizmatikus, vagy exlibris-gyűjtő, hogy az így befolyt összegből gyűjteményét továbbfejlessze s olyan darabokat szerezzen be, ami még hiányzik. Téved ez a gyűjtőtárs! én is eladom duplumaimat, mert a vevőm még így is olcsóbban vesz, mintha egy új lapot csinálna, mert a lemezért és nyomatokért kiad 1000–1300 forintot, szétküldi azokat, és nem tudja mit kap érte – zsákbamacskát. Viszont ha vásárol, maga választja ki a neki tetsző példányt. Én is így szedtem össze gyűjteményem legszebb lapjait.

Réthy István

(Megjelent a Kisgrafika 1975/1. számában)

Stettner Béla linómetszete, X3

Dr. Semsey Andor 1917. január 1-én született Budapesten. Középiskolai tanulmányait Szombathelyen, a premontreiek iskolájában kezdte, majd az állami Madách Imre gimnáziumban Budapesten folytatta és fejezte be. Középiskolai tanulmányai érdeklődését a klasszikus nyelvek és a művészeti ismeretek felé irányították, mely életének későbbi időszakában bontakozott ki a maga teljességében. Középiskolai tanulmányait befejezve a Pázmány Péter Tudományegyetem jogtudományi karára iratkozott be (ma Eötvös Loránd Tudományegyetem), s tanulmányai befejeztével jogi doktorátust kapott. Az akkori felsőoktatási gyakorlatnak megfelelően munka mellett a bölcsészettudományi karon szabad bölcsészként művészettörténeti tanulmányokat folytatott. A vizsgakötelezettségeinek eleget téve a tanulmányi idő végén abszolutóriumot kapott s így lehetősége nyílt bölcsészdoktori disszertáció elkészítésére. Két téma közül választhatott: Aba Novák Vilmos munkássága vagy a magyar grafika a két világháború között. Semsey Andor ez utóbbit választotta. A felsőoktatási rend változása miatt a tervezett művészettörténeti disszertációt nem adhatta be az egyetemre. Az anyaggyűjtés közben a negyvenes évek végén ismerkedett meg a Képzőművészeti Főiskola grafikai tanszékének vezetőjével, Varga Nándor Lajossal. Az ő segítségével és témogatóásával kapcsolatba került Élesdy Istvánnal, Kaviczky Zoltánnal, Molnár C. Pállal, Gáborjáni Szabó Kálmánnal, Szőnyi Istvánnal és másokkal. Az évek folyamán ez az ismeretség őszinte barátsággá fejlődött és e barátság tartott halálukig. Különösen mély baráti viszonya alakult ki a Kaviczky családdal és Varga Nándor Lajossal.

Varga Nándor Lajost 1948 után nyugdíjazták. A baráti körből néhányan, akiket a fekete-fehér művészet esztétikai szempontjai mellett érdekelt annak technikai vonatkozása is, „megalapították” a VARGA AKADEMIÁ-t. Hetente kétszer jöttek össze rajzolni, fát vagy linóleumot metszeni vagy éppen valamilyen ak-

DR. SEMSEY ANDOR (1917–1986)

tuális művészettörténeti kérdésben tájékozódni, azt megvitatni. Szombatonként – többnyire Aquincumba – kirándultak és együtt rajzoltak a szabadban. Varga Mátyás, Dr. Thury István, Dr. Palócz Gyula, Moskál Tibor, Nechányszky József és az évek hosszú során sokan mások dolgoztak együtt a Varga Akadémián. A későbbiekben az Újpesti Orvosi Rendelőintézet képzőművészeti csoportjaként dolgozott az együttes és így lehetőségük nyílt arra is, hogy „akadémiai” évenként kiállítás rendezzenek a Rendelőintézet folyosóin. Ezekre a vizsgakiállításokra ízléses fa- vagy linóleum-metszetes meghívó hívatott.

1959-ben a Kisgrafika Barátok Körének megalakulásakor Kaviczky Zoltán kapcsolta be a munkába. Bár ez nehezen indult, amint ő vall erről: „Őszintén megvallom, a kisgrafikát eleinte a grafikai művészetek igénytelenebb ágának tartottam. Több Fészek-beli összejövetelnek kellett elmúlni, amíg rájöttem az ex libris világának különös és más területtel össze nem hasonlítható ízére. Grafikai gyűjteményemben már voltak korábban ex librisek, alkalmi grafikák, de csak mint kiváló grafikusok munkásságának ilyen vonatkozású melléktermékei” (Kisgrafika 1976. 1. sz. 21. p.). A kezdő gyűjtő örömeinek és csalódásának útját végigjárva „Lassankint rájöttem arra – írja –, hogy a kisgrafikagyűjtés nemcsak műgyűjtés, hanem emberi kapcsolatok kiépítése is. A krakkói kongresszus alkalmával éreztem ezt különösképpen, amikor először kerültem személyes kapcsolatba levelezés útján megismert gyűjtőkkel. Ezek a kapcsolatok nem ismernek nyelvi, ideológiai, politikai határokat, csak a művészi szépség és az emberi értékek törvényeihez igazodnak” (Kisgrafika, 1976. 1. sz. 22. p.). A kiterjedt levelezés, melyet nagy nyelvtudása birtokában valósíthatott meg, megerősítette és elmélyítette benne Gianni Mantero és Paul Pfister ex librisrel kapcsolatos „hitvallását”: az ex libris útlevél a népek barátságához.

Semsey Andor Varga Nándor Lajos mellett a grafikai szakirodalom művelését is megkezdte. Kezdetben úgy, hogy bekapcsolódott a magyar művészettörténeti irodalomban egyedülálló grafikai adattár anyagának gyűjtésébe, rendezésébe, a régebbi gyűjtések kiegészítésébe. Majd az ex librisekkel való foglalkozás elvezetete a magyar grafikusművészeket ismertető cikkek megírásához.

1963-tól kapcsolódott be a malborki biennálék magyar vonatkozású kiállításainak előkészítésébe. Segítőképpen szolgáltatott irodalmi anyagot egy-egy művészről, de ha a szükség úgy kívánta, akkor gyűjteményének legszebb darabjait is kölcsön adta.

1964-ben vett részt először a Nemzetközi Ex libris Kongresszuson. 1958-ban az olaszországi Como-ban a FISAE (Fédération Internationale des Sociétés d’Amateurs d’Exlibris) elnökévé választotta, és 1970-ig töltöt-

te be ezt a tisztelet, 1970–1972 között első, majd 1972–1974 között a második alelnök volt.

1975-től 1984-ig szerkesztője volt a Kisgrafika Barátok Köre lapjának, az évente háromszor megjelenő Kisgrafikának. Szerkesztői tevékenységét az a szempont határozta meg, hogy minél többféle információt és illusztráló anyagot adjon közre. Eközben jó ízléssel, biztos művészettörténeti ismeretekkel válogatott a beérkezett illusztrációkból. Vallotta, hogy a művészettörténeti szakismeretek és a művészeti ízlés csak jól szerkesztett lap révén fejleszthető és csak így válhat a gyűjtő igényessé.

Az ex libris és alkalmi grafika gyűjtésben nem szabott határt, a kliséket sem zárta ki a gyűjtésből, de a rézmetszet sem kapott nála kiemelt helyet. Tudta és vallotta, hogy az ex libris és az alkalmi grafika nemcsak műalkotás, hanem kultúrtörténeti dokumentum is. Gyűjteménye mintegy 16–20 000 darabból áll. Voltak kedvencei s ezek összegyűjtésében teljességre törekedett: *Diskay Lenke, Kaveczky Zoltán, Varga Nándor Lajos*. A külföldiek közül lengyel gyűjteménye a legnagyobb, kb. 3000 darab.

Tudatosan és tervszerűen foglalkozott az 1900 előtti magyar ex librisek történetével, kutatásával, feldolgozásával. Gyűjteménye e témában valójában kicsi, csupán 70 darab. A XVIII. és XIX. század jelentős darabokkal van képviselve így is. Jelentősebb az a kutató és feldolgozó munka, melyet *Dr. Arady Kálmán* és *Dr. Nyireő István* munkásságának folytatásaként végzett a régi magyar ex librisek feltárásában. Az előtte járókhoz viszonyítva 250–300 1900 előtti magyar ex libris adataival gyarapította ismereteinket (kiadóra vár a cédulákon rendezett anyaggyűjtése).

A virágokat ábrázoló ex libriseket és alkalmi grafikákat külön gyűjtötte. Együttműködésünkkel vette kezdetét annak a nagy „haditervek” a megvalósítása, hogy a virágos ex libriseket belopja a debreceni virágkarneválhoz kapcsolódó rendezvények sorába. 1973-tól 1981-ig hétszer mutatta be az érdeklődők előtt szeretett gyűjteményét, melynek feldolgozásában a technikai rendezésen kívül messzemenő botanikai ismereteit is megcsillogtatta. Katalógusainak botanikai szaklektorai meghatározásairól maximális elégedettséggel nyilatkoztak. A kiállított lapok száma 1466 és ez mintegy 129 féle botanikailag pontosan meghatározott virágot ábrázol. A kiállításokhoz a debreceni Alföldi Nyomda jövel-

tából két alkalommal (1974, 1975) rendkívül reprezentatív katalógus készült, s három alkalommal (1977, 1978, 1981) szerényebb kivitelű, de azonos belső tartalmi színvonalú. E katalógusok precízisége hozzáértését és ügyszeretetét bizonyítják és mintegy példák az utódoknak, hogy miképpen kell jelennek és jövőnek egyaránt jól használható munkaeszközt kézbe adni.

A grafikai kultúra terjesztéséért sokat vállalt. Gyűjteményének legszebb darabjait Tatabányától Szegedig, Pápától Nyírbátorig, Pécestől Szerencsig művelődési házakban, könyvtárakban rendszeresen bemutatta. Budapesten és vidéken bárhol és bármikor szívesen tartott előadást az ex librisről, a magyar vagy a külföldi grafikáról. Szívesen megnyitott kiállításokat is. Szervezte a hazai kisgrafikai életet, mert tudta és vallotta, hogy a gyűjtés nem öncél, hanem kultúrmunka. Ebből következik a gyűjtő feladata: hozzájárulni kulturális értékeink gyarapításához, megismertetéséhez.

Ez a sokrétű, áldozatos kultúrmunkás élet 1986. április 1-jén fejeződött be.

A gyűjtő, a művészettörténész *Semsey Andor* sokat vállalt, úgy érezte, hogy az a feladat, melyet a hazai ex libris és alkalmi grafikai kultúra terjesztésében elvállalt – ha sok erőt kíván is – megéri. Ezen a területen is göröngyös úton járt, mint életében szinte mindenütt. A gyűjtők és művészek nagy családja itthon és külföldön az ex libris és alkalmi grafika propagálásában, annak történeti kutatásában *Semsey Andor* életét ismerve mondhatja: per aspera ad astra (göröngyös úton a csillagok felé) vezet azok útja, akik egy jó ügyre, egy szép szolgálatra fel tudják tenni életüket, nem kímélve pénzt, időt és semmi fáradságot. Ismereteit, tudását önzetlenül osztotta szét úgy, hogy az alig tenyérnyi grafikákon is fel tudta fedezni és másokkal is felfedeztetni a szépet, az értéket, az emberileg maradandót. Ez az élet kötelez, mert mi is felelősek vagyunk kulturális értékeinkért.

Dr. Lenkey István

Fery Antal fametszete, X2

Tempinszky István acélmetszete

Várkonyi Károly (klisé)

Amikor a Népszabadság terjedelmes riportban hírről adta, hogy Soó Rezső professzor, az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanára, a Magyar Tudományos Akadémia rendes és több külföldi akadémia tiszteletbeli tagja, a világhírű botanikus 80 000 lapot felölelő ex libris és kisgrafikai gyűjteményét az Iparművészeti Múzeumnak ajándékozta, a nemes gesztusra felfigyelt az egész ország; az ajándék értékét és felbecsülhetetlen jelentőségét csak azok tudják igazán értékelni, akik ismerik a gyűjteményt, vagy maguk is gyűjtők lévén tudják, hogy egy ilyen hatalmas gyűjtemény kiépítése mennyi anyagi áldozatot és mennyi pihenéstől elvont időt követel magának.

Soó professzor a régi, kézzel festett rézmetszetekkel illusztrált botanikai szakkönyveken keresztül került közelebbi kapcsolatba a grafikával s hogy gyűjteni kezdett (1934-ben, debreceni egyetemi tanár korában), abban nagy szerepet játszott Debrecen nagy grafikai múltja mellett az is, hogy ekkor alakult meg az Ajtósi Dürer Céh, az ex libris és kisgrafika-gyűjtők egyesülete, amely Soó professzort vezetőségi tagjává választotta. A tudós sajátos, rendszerező és teljességre törekvő alkata az ex libris gyűjtésében is megnyilvánult: a gyűjtés, amelyet kezdetben csak pihentetőnek és kikapcsolódásnak szánt, egyre több anyagi áldozatot és egyre több szabadidő feláldozását követelte. De mint mindent, ezt is szívvel-lélekkel csinálta s harmincöt évi gyűjtőmunka eredményeképpen jött létre az a páratlanul gazdag kisgrafikai gyűjtemény, amely Irène Dwenn Pave-nek, a Yale Egyetem Könyvtárára hagyott gyűjteménye (250 000 lap) és a neves comoi építész, Dr. Gianni Mantero magángyűjteménye (100 000 lap) mellett nagyságát tekintve a harmadik a világon.

Soó professzor nemcsak gyűjtött, de gyűjteményét rendszerezte is, részben fel is dolgozta. A hatalmas grafikai anyag laponként felkartonozva 147 dobozban nyert elhelyezést, nemzetek szerint, ezen belül pedig a művészek nevének betűrendjében elrendezve. A tudós professzor egyre szaporodó oktatói és kutatói el-

DR. BEREI SOÓ REZSŐ

(1903–1980)

foglaltsága nem engedte meg, hogy gyűjteményének teljes anyagát katalogizálja, de a rézkarc- és rézmetszet-anyag, valamint a fametszet-anyag egy részének rövid, csak a művész nevét feltüntető katalógusa mégis elkészült és 139 sűrűn gépelt lapra terjed. Egy példányát az Iparművészeti Múzeumnak is átadta s ezzel nemcsak a gyűjtemény végleges rendezési és feldolgozási munkáját könnyítette meg a múzeumnak, de a művészettörténészek részére is olyan forrásmunkát biztosított, amely nélkül egy exlibris-művész oeuvre-listája sem lenne elkészíthető.

Ami a gyűjteményt illeti, értékét nagyban emeli az is, hogy anyagának egynegyed része rézmetszet és rézkartechnikájú lap. Magyar viszonylatban 1945-ig majdnem teljesnek mondható; a külföldi anyagból a német rész a leggazdagabb, utána pedig az osztrák és a cseh következik. Természetesen tekintélyes anyaggal és reprezentatív lapokkal van képviselve mind Európa, mind a tengerentúli országok exlibris-művé-

Gáborjáni Szabó Kálmán kliséje

szete is. A hatalmas gyűjtemény talán csak a skandináv anyag (dán, finn, svéd és norvég) szempontjából szorul kiegészítésre, ez azonban nem nehéz feladat, annál is inkább, mert ezek az országok nem igen rendelkeznek reprezentatív exlibris-művészekkel. Egyes művészek (Adolf Kunst, Michael Fingesten, Cossmann és a Cossmann-iskola) teljes, vagy majdnem teljes sorozatokkal szerepelnek; a Fingesten-gyűjtemény gazdagságára mi sem jellemzőbb, mint hogy egy csomó lapja még a Lenze-féle Fingesten-katalógusban sem szerepel! A gyűjteményen belül külön értéket és

érdekességet képviselnek az ex libris tervek, amelyek nemcsak az egyes művészek műhelytitkaiba engednek bepillantást, de sok olyan anyagot is őriznek, amelyek kivitelezésre nem is kerültek.

A gyűjteményen belül – függetlenül a nemzeti hovatartozástól – több kisebb külön csoportot is találunk. A három dobozban elhelyezett „bemutató gyűjtemény” a legjobb művészek legszebb lapjait tartalmazza; kezdő, vagy érdeklődő műbarátoknak a professzor elsősorban ezeket mutatta meg, hogy kedvet csináljon a gyűjtéshez. Külön gyűjteményt képeznek a neves személyiségek részére készített ex librisek is; ebben az érdekes anyagban államférfiak és államfők, neves írók, művészek, tudósok kaptak helyet. Külön kezelt anyagként szerepelnek a régi ex librisek is (49–50. sz. dobozok); ebben megtalálható többek között Dürer Pirckenheimer részére készített lapja (1511.) éppen úgy, mint a régi magyar rézmetszetű főúri és főpapi, valamint a XVII–XVIII. századi angol heraldikus ex librisek legszebb darabjai is. Ebben 1000 lap található. Különgyűjteményt alkotnak az erotikus ex librisek is – teljesen indokoltan.

Az adományt kitűnően egészíti ki a mintegy 100 darabból álló mappa-anyag (kb. 2000 lappal), amelyek részben mint egyesületi kiadványok egy-egy ország, mint művészmappák pedig egy-egy művész válogatott alkotásait mutatják be.

Radványi Román Károly fametszete, X2

Soó professzor ajándékának pénzbeli értékét nehéz lenne meghatározni, kulturális értéke azonban felbecsülhetetlen. A magángyűjtemények szomorú sorsa gyűjtőjük halála után legtöbbször a szétszóródás (ez történt a neves Siklóssy-, Hillinger- és Pinterits-féle exlibris-gyűjteményekkel); ezt kívánta Soó professzor megelőzni, amikor nagy anyagi áldozattal, szeretettel és hozzáértéssel kiépített gyűjteményét az Iparművészeti Múzeumnak ajándékozta s ezzel közkinccsé tet-

G. Szabó Kálmán fametszete, X2

te. E nagyszerű gesztussal nemcsak a budapesti múzeumot tette ex libris szempontjából Európa leggazdagabb múzeumává, de méltó emléket állított saját gyűjtői tevékenységének is és neve méltán foglalhat helyet a magyar művészeti múzeumügy nagy mecénásai, Széchenyi Ferenc, Ráth György, Hopp Ferenc, Majovszky Pál, Procopius Béla stb. névsorában.

Soó professzor ajándéka méltó gazdára talált e múzeumban, amelynek exlibris-gyűjteményét a század elején Rozsnyai Kálmán ajándéka alapozta meg, s amely 1903-ban megrendezett első magyarországi nemzetközi exlibris-kiállításával nagy szolgálatot tett a magyar exlibris-kultúrának. Biztosak vagyunk benne, hogy a nagyszerű ajándék az Iparművészeti Múzeumban méltó megbecsülésben részesül.

– bos –

(Megjelent a Kisgrafika Értesítő 1970. árilisi számában, Galambos Ferenc tollából)

Bordás Ferenc fametszete, X2

Nagy Árpád Dániel rézkarca, C3

SZIGETI ISTVÁN (1906–1981)

Szigeti István sokirányú érdeklődését mutatja, hogy nyugdíjas korára az ország egyik legnagyobb numizmatikai gyűjteményének tulajdonosa lett. Az érmek mellett szenvedélyesen gyűjtötte a kisplasztikát is. Ezek között számos, ipartörténeti jelentőségű öntöttvas szobor, dísz tárgy található. E műtárgyak képeit Pusztai László: „Magyar öntöttvas-művesség” c. könyve is bemutatja, Szigeti kérésére nevének kiírása nélkül, csupán „Magángyűjtemény” megjelöléssel.

Szerteágazó gyűjtőtevékenysége révén kapcsolatai túlnőttek Európa határain. Segítette ebben széleskörű nyelvtudása is, ugyanis német, angol, francia, szlovák és eszperantó nyelven levelezett. Az ARTEX külkereskedelmi vállalat nemesfém osztályának érem-exportőreként ment nyugdíjba. Az ezt követő időszakot azonban nem a pihenés, hanem az évtizedeken át gyűjtött anyag rendezése, újabb kapcsolatok kiépítése és a művészet minden ága iránt megnyilvánuló érdeklődése, segítőkész hozzáállása jellemezte. Szigeti István minden időkre beírta nevét az éremművészet, a kisgrafika, a nemes értelemben vett gyűjtés történetébe.

Sz. Magyar Mária

Budapesten született, jómódú polgári családból. Szüleinek több generáción át öröklött ezüstáru üzlete volt a budapesti Múzeum körúton. A bolt főleg saját-készítésű ezüstdíszeket árusított.

Az atyai szigor a három Szigeti fiút arra készítette, hogy az érettségi után egy-egy olyan szakmát tanuljanak, mely a család üzleti profiljához kötődik. Ezért a legfiatalabb fiú az ötvös mesterséget sajátította el, a középső a drágakövekkel ismerkedett meg, a legidősebb Istvánnak kedve ellenére az órás mesterséget kellett megtanulnia. Adottságaira jellemző, hogy eközben megtanulta fivére mesterségét is.

Nemcsak gyakorlatban művelte mindezt, hanem hamarosan egymást követték szakmai vonatkozású publikációi is. Első tanulmánya a „drágakövekről” 17 éves korában jelent meg. 1933-ban készült el „Zseb-éremlexikon” c. könyve, melyben ismertetést adott a világ összes ilyen pénzeiről s amely ma is keresett forrásmunka. Idővel neve alatt az érmészeti cikkek egész sora jelent meg, melyek hosszas felsorolása az Akadémiai Kiadó 1977-ben kiadott „Magyar numizmatikai bibliográfia” c. kötetében található.

A Kisgrafika Barátok Körének egyik alapító tagja. Gyűjteménye mintegy 60 000 darabból áll. Hetvennél több lap készült ezekből a saját nevére. Lapjainak alkotói között olyan neves művészek szerepelnek, mint Fery Antal, Stettner Béla, Menyhárt József, Drahos István, Tempinszky István.

Numizmatikai témák gyakran szerepelnek lapjain, így ma már nem tűnik túlzásnak az a megállapítás, hogy ő teremtette meg hazánkban az éremművészet és a kisgrafika kapcsolatát. Elindítója volt az „In memoriam” feliratú, portrés ex libriseknek is, melyeken olyan neves személyiségek szerepeltek, akiket személyesen ismert, vagy hozzájuk érzelmileg kötődött. Ez utóbbi fametszetek elkészítésére az általa különösen nagyra becsült Fery Antalt kérte fel.

Korda Béla linómetszete, X3

Macskássy János rajza

Az 1970-es évek vége felé mint üstökös robbant be Tóthpál István a magyar exlibris-gyűjtők táborába, vagyis inkább bevágatott, mint kivont karddal nyargaló lovas vitéz, aki azonban kardját sohasem mások megbántására, hanem inkább a figyelem felkeltésére forgatta. A KBK munkájában 1978-tól vett részt, de otthon volt a Művészetbarátok Egyesületében is. Igen jó kapcsolatteremtő képességgel rendelkezett, s ezt arra használta fel, hogy okos, értelmes, szép dolgok szeretetére, gyűjtésére másokat is megnyerjen.

Brassóban született 1914. április 2-án és 1989. február 2-án hunyt el Budapesten. A XX. század állandóan változó körülményei hol Bukarestbe, hol Magyarországra dobják. De a jónak, a szépnek felülkerekedésébe vetett hite mindig vele maradt. Mivel életének elég kései szakaszában kezdett exlibris-gyűjtéssel komolyabban foglalkozni, gyűjteménye aránylag kevés, mintegy 4–5000 lapból állt. De tudjuk, sosem a mennyiség, hanem a művek minősége a fontosabb. Főként kortárs magyar, ezen belül is az erdélyi művészekről volt gazdag kollekciója. Maga is sokat járt vissza szülőföldjére, személyesen ismerte az ottani magyar grafikusok zömét. A nevére készült lapokon elsősorban Petőfi emlékéét ápolta, azon kívül erdélyi témákat és fegyvergyűjtési motívumokat szerepeltetett. Jó kapcsolatban állt Petry Bélával, akitől sok szép lappal gazdagította könyvjegyeit. Ex libris gyűjteményét azonban nem a fiók mélyén őrizte, hanem számos esetben rendezett belőlük kiállításokat. Egyik emlékezetesebb volt ezek közül az 1986-ban Keszthelyen rendezett bemutató, amelyről kata-

TÓTHPÁL ISTVÁN (1914–1989)

lógus készült, és a nevére készített 5 lapból kis füzetet is megjelentetett. A budapesti Művészetbarátok Egyesületében Petry Béla műveiből rendezett kiállítást, és hosszan lehetne sorolni egyéb tevékenységeit, amelyekkel népszerűsítette az ex librist.

Lakása, ahol kedves feleségével együtt mindig szívesen fogadta a látogatókat, több volt, mint múzeum. Mert a múzeumban hideg, élettelen tárgyak fogadják a belépőt, itt azonban a tárgyakat egy otthon melege vette körül. Óriási régi fegyvergyűjteményét szép rendben, áttekinthetően helyezte el. Erről annak idején a Képes 7 című újság is megemlékezett, fényképekkel illusztrált cikkében. A falakat festmények, grafikák borították, külön élmény volt ezeket megtekinteni. De különösen ritka könyveket is mutatott. Igazi műgyűjtő volt.

Várkonyi Károly fametszete, X2

Körülbelül 60 ex libris készült a nevére, ezeken gyakran – származási helyére utalva – Brassói Tóthpálnak jelzi magát. Nejének, szül. Homoródalmási Szentpály Idának a nevére is készültek lapok. Özvegye kegyelettel őrzi exlibris-gyűjteményének minden darabját, mert a jelek szerint a hét unoka közül lesz, aki folytatja a gyűjtést.

Cserelapjai, a teljesség igénye nélkül: Csiby Mihály 2 db ex libris X3; László Anna 4 db ex libris C3; Petry Béla 11 db ex libris és alkalmi grafika; Sólyom Sándor 6 db ex libris és egy fejléc X3; Torró Vilmos 17 db ex libris és alkalmi grafika; továbbá Bálint Ferencről, Csutak Leventéről, Dániel Viktortól, Fery Antaltól, Kósa Bálinttól, König Róbertől és Várkonyi Károlytól is voltak lapjai.

Tóthpál István vidám, lelkes, energikus egyénisége feledhetetlen marad mindazok számára, akikkel együtt lelkesedett a művészetek szépségeért, a gyűjtés örömeért és lélekmesítő hasznáért.

Palásthy Lajos

Bálint Ferenc metszete, C3/C5

Petry Béla műve, alum. kém. fotó, a.c.f.

Vén Zoltán rézmetszete, C2

Várkonyi Károly fametszete, X2

Tempinszky István rézmetszete, C2

Drahos István fametszete, X2

Andruskó Károly linómetszete,
X3

Moskál Tibor linómetszete, X3